

Ludo Krivý

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
14/2016
9. apríl 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

CHOVY DOJNÍC U NÁS
DRAMATICKY KLESAJÚ
Strana 4.

ZAHRANIČNÍ PORADCOVIA
UKRAJINU ASI NESPASIA
Strana 5.

PROF. IMRICH SEDLÁK
O MATIČNEJ HRDOSTI
Strana 6.

AKÝ BOL ZLATÝ VEK
SLOVENSKÝCH VEL'HŔ
Strana 8.

TALIANSKE STOPY
J. C. HRONSKÉHO
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Prichádza jar. Imigranti začali opäť klopať na európske dvere. Schengen po minuloročnom kolapse už nie je deravý ako futbalová sieť a hranice Európy už nie sú voľne priechodné. Nie však zásluhou Bruselu. Vďaka rozhodnému konaniu Maďarska pri výstavbe ochranného plotu, postoji Srbska, Chorvátska, Slovinska a najnovšie aj vďaka nečlenovi Európskej únie – Macedónsku. Na svojich hraniciach si urobilo poriadok okamžite – čo nezvládla ani samotná Európska únia, konkrétne schengenský štát Grécko.

Dnes už ani Merkelová neverí, že arabský exodus bol svojvoľný pohyb miliónovej masy ľudí vyvolaný strachom zo sýrskeho konfliktu a z Islamského štátu. V Sýrii aktuálne vyhlásili pokoj zbraniť. Rusi, ktorí vytlačili bojovníkov radikálneho kalifátu, sa stiahli. Ale imigranti prichádzajú naďalej. Tlačia Európu do kúta. A uletení bruselskí úradníci navrhujú riešenia, ktoré ešte väčšmi ohrozujú bezpečnosť Európanov. A takým je aj migračná dohoda s Tureckom. Nejde o to, že nás to bude stáť možno šesť miliárd eur, ktoré mohli smerovať aj do slovenského zdravotníctva či školstva. Ide o priame ohrozenie bezpečnosti Európanov. Turecko totiž požaduje liberalizáciu krátkodobých trojmesačných víz a urychlený vstup do Európskej únie.

Teroristické útoky na území Turecka sú pravidelné. Od začiatku po nich zomrelo viac ako päťdesiat nevinných ľudí. Teroristická sieť radikálov si dokázala nájsť chodníček do Turecka. Ak sa teda náhodou niektorí bojovníci nedostali do Európy pod legendou utečenca – teraz sa im tu otvárajú ďalšie dvere. To, že Turci už dnes nedodržia podmienky dohody o odsune niektorých utečencov, nie je dôležité. Tí, ktorí to celé režírujú, na porušovanie ľudských práv neprihliadajú. Potrebujú chaos v Európe, a to sa im darí. A naši slovenskí predkovia, ktorí preliali krv pri tureckých stredovekých výpadoch do Uhorska, musia sa v hrobe obrácať.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Stav ekonomiky na Slovensku ovplyvní zahraničný vývoj EKONOMICKÉ PREKÁŽKY ROZVOJA

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Slovenská ekonomika patrí v rámci EÚ do prvej desiatky najrýchlejšie rastúcich, keď hospodársky rast meraný ukazovateľom HDP dosiahol za minulý rok 3,2 percenta. Najviac rástla ekonomika v Írsku so 4,5 percenta a v rámci krajín V4 v Poľsku, ktorej rast dosiahol 3,5 percenta. Bez problémov plníme konvergentné kritériá vstupu do eurozóny, s čím sa veru nemôžu pochváliť ani jej zakladajúci členovia.

Nová vláda je zložená zo štyroch strán: SMER-SD, SNS, SIEŤ a MOST – Híd. Dosluhujúca vláda premiéra Fica sa môže pochváliť poklesom nezamestnanosti pod hranicu jedenásť percent, čo je len o percento viac, ako je priemer Únie. S čím však nemôžeme byť spokojní, sú pretrvávajúce nežiaduce spoločenské javy v korupcii, problémy v súdnictve a napokon aj zlá situácia v školstve a zdravotníctve, s ktorými si doteraz neporadilo nijaké koalíčné vládne zoskupenie.

■ BUDE VYROVNANÝ?

Posledným opatrením odchádzajúcej vlády bolo schválenie štátneho rozpočtu na rok 2016, ktorý sa má stať východiskom budúceho vyrovnaného štátneho rozpočtu v roku 2020. Nulový deficit štátneho rozpočtu by znamenal, že budúca vláda nemôže minúť viac peňazí, ako sa od občanov a podnikov vyberie, bez pôžičiek na finančných trhoch. Dosiahnuť tento cieľ si však bude vyžadovať každoročný rast ekonomiky aspoň o tri percentá bez zvyšovania daňových a odvodových sadzieb, čo je pre občana vždy dobrá správa. V schválenom štátnom rozpočte na tento rok sú premietnuté náklady na financovanie sociálnych balíčkov a pripravovaných ďalších opatrení na prospech našich občanov, ktoré budú financované lepším výberom daní a odvodov,

začo treba odchádzajúcu vládu pochváliť.

■ OČAKÁVANÉ PREKÁŽKY

Väčšina občanov nepochybuje o doterajšom zvyšovaní životnej úrovne, o čom svedčí aj narastajúci podiel domácej spotreby na HDP, ktorý v minulom roku bol dokonca vyšší ako doteraz domi-

nujúci export. Na jej udržaní či zvyšovaní však bude nastupujúca slovenská vláda narážať na celý rad doteraz nepoznaných, skôr zahraničných politicko-ekonomických prekážok. Sem patrí najmä budúci osud udržania schengenského priestoru, ktorý z dôvodu organizovanej migrácie aj ekonomických utečencov sa

pokladá za jednu z najväčších kríz od konca druhej svetovej vojny na starom kontinente. Podceňovať nemožno ani avizované referendum o zotrvaní či odchode Veľkej Británie z EÚ, budúci vývoj čínskej ekonomiky, ale aj o nepriaznivé dôsledkoch emisnej krízy vo Volkswagene s dosahom na nášho najväčšieho obchodného partnera. Treba tiež rátať so zmenami v úrokových sadzbách v centrálnych bankách, ktoré nalievajú obrovskú masu ničím nekrytých peňazí si zatiaľ nevedia účinne poradiť s klesajúcou defláciou cien tovarov a služieb.

■ DOSAH KOMPROMISOV

Výsledky parlamentných volieb sú podľa možnosti zostavenia funkčnej a na štyri roky stabilnej koalície vlády bez politických kompromisov nemožné. O tom nás v povolebných diskusiách lídri nesúrodých politických strán už presvedčili. Rozsah spomenutých, najmä zahraničných politicko-ekonomických prekážok, ktorých vyriešenie sa bytostne dotkne aj slovenských občanov, si bude vyžadovať stabilnú funkčnú vládu bez politických kompromisov. V opačnom prípade rátaťme s predčasnými parlamentnými voľbami či so zostavením úradníckej vlády, čo v súvislosti s blížiacim sa predsedsťvom Rady Európy treba pokladať pre občanov za zlú správu.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Katarínu KALANKOVÚ, riaditeľku Matice slovenskej v Žiline

Kovačiská insita očaruje Žilinu

• Štvrtého apríla 2016 ste otvorili výstavu insitných maliarov z Kovačice.

Umenie a láska pôsobia ako slnko – prebúdajú energiu. Takto by som charakterizovala aj insitu. Na moje milé prekvapenie bola vernisáž, ktorú som zorganizovala k výstave, skutočne unikátna. Zúčastnil sa na nej aj veľvyslanec srbskej republiky na Slovensku Šani Dermaku s manželkou. Každá maľba nesie rukopis svojho tvorcu. Na plátne dominujú pohľady na kovačický chotár, polia, brehy riek, ročné obdobia, ktoré dopĺňajú svojrázne postavičky znázornené pri práci, vo chvíľach oddychu alebo v každodennostiach. Na obrazoch Pavla Hajku okrem postáv ľudí dominuje postava

kohúta a líšky, u Pavla Cicku je zase pozornosť sústredená na koňa. Vernisáž dopadla vynikajúco.

• Sú medzi maliarmi takí, ktorých obdivujete?

Picasso, Monet, Rembrandt, Da Vinci boli naozaj majstri štetca a ich obrazové výtvy považujem za veľdiela. Okúzila ma aj tvorba Benku, Bazovského a mnohých ďalších. Pri znám sa, že si získalo moju pozornosť aj abstraktné umenie, ktoré v sebe ukrýva taktiež výnimočný príbeh. Od stretnutia s Marijou Hlavati Kišan, Pavlom Cickom a Pavlom Hajkom patrí ich tvorba neodškriepiteľne do môjho repertoáru a súčasne sa dá v tejto súvislosti povedať, že som ich veľkou obdivovateľkou.

• V čom bola podľa vás táto výstava unikátna?

Najrozsiahlejšia a nevyčerpatelná téma je láska. A je nepodstatné, či ide o lásku muža k žene, lásku k deťom, k prírode, k hmotným alebo k duchovným veciam. Každý z nás si túto lásku predstavuje rôznorodo a v tom je skutočná krása. Táto výstava je, podľa môjho názoru, znamenitá práve v prirodzenom, jednoduchom, vo výnimočnom a v spontánnom prejave tvorby autorov na lásku, život, emócie a obyčaje. Maľby vytvárajú svojou farebnosťou logiku a prebúdajú radosť a pozitívnu silu života.

Zhovárala sa Anna VÁŽSKA
Foto: archív D MS Žilina

V SNN 15/2016
SI PREČÍTATE

■ Ako sa za vojny v Oponiciach falšovali slovenské tisíckorunáčky – zakáľáčka za bankovky
■ Rozhovor s riaditeľom Zemplínskeho múzea v Michalovciach Mgr. Marošom Demkom
■ Umelecký drotár Juraj ŠERIK o EXPO, slávnej minulosti a nie príliš prajnej súčasnosti

Skončila sa vláda jednej strany, skončí sa „objektívne spravodajstvo“ RTVS?

Verejnoprávna inštitúcia potrebuje zmenu

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Poslankyňu NR SR Simonu Petrik (nezaradená) na ustanovujúcej schôdzi parlamentu zaskočili štyri jednoduché otázky poslanca Mariána Kotlebu (ĽS NS). Keďže sa uchádzala o členstvo vo výbore pre ľudské práva, spýtal sa jej, aký má postoj ku gender ideológii, k adopcii detí homosexuálnymi pármí, k registrovaným partnerstvám a k zabíjaniu nenarodených detí. Aj keď médiá obsérne informovali o schôdzi, o tomto nezaznelo ani slovo.

Počas rokovaní o zostavovaní koalície premiér Robert Fico veľmi podráždene reagoval na novinárske otázky, najmä redaktora verejnoprávnej televízie Branislava Dobšínskeho. Prekážalo mu, že ešte vláda nie je zostavená a už ju novinári spochybňujú. Nebolo to prvý raz, keď Fico odrážal útoky novinárov. A nebol prvý a zrejme ani posledný politik, do ktorého sa novinári navážali. Niektorí si ešte pamätajú, ako v denníku Sme Róbert Kotian nikdy nenapísal meno vtedajšieho premiéra V. Mečiara, vždy bol len V. M. Dodnes pracuje tento novinár vo verejnoprávnom médiu.

Mediálna scéna sa nevyprofilovala za deň ani za dva. Už v roku 1994 poslanec Ľudovít Černák (DÚ) sa pre médiá vyjadril, že bolo chybou, ak ich dočasná vláda v tom roku neovládla médiá.

■ MEDIÁLNE ZÁPASY

Ako je známe, po voľbách v roku 1998 nastala absolútna deratizácia televízie, všetkých redaktorov internovali na 28. poschodí a postupne prepustili zo zamestnania. Hlavným deratizátorom bol Tibor Buza, súčasný programový riaditeľ RTVS.

Počas vlády Ivety Radičovej sa zlúčili televízia a rozhlas

a obidva subjekty sa dostali pod jedno vedenie. Naplnil sa nesplnený Černákov sen? Odvtedy verejnoprávne médiá pracujú na prospech akéhosi nadnárodného cieľa, ktorý najlepšie vystihujú diskusné relácie. Či to bola Hríbova Lampa alebo aktuálna Večera s Havranom, ale aj ostatné formáty podobného zamerania. Dokonca v ostatnom čase získava RTVS charakter československého média. Ak sa počas dvoch Ficových vlád štruktúra inštitúcie iba upevnila, sotva sa dá očakávať zmena k objektívnejšiemu a profesionálnejšiemu zvládnutiu vysielania tejto verejnoprávnej ustanovizne.

Od novej vlády sa veľa očakáva. Či urobí poriadok v médiách staronový minister kultúry, ťažko sa dá predvídať. No výhrady voči vedeniu verejnoprávnej televízie vyjadrila koaličná SNS a dokonca

sa mal tak vyjadriť aj priamo staronový premiér. Nečudo, veď ani spravodajská relácia sa neobišla bez invektív typu vláda jednej strany na adresu Smeru.

■ SÓLO ZAVACKEJ

Zarážajúce je tiež, že 76-ročná historička Katarína Zavacká má rozhodujúce slovo vo verejnoprávnych médiách pri hodnotení slovenských dejín. Akoby ani iní slovenskí historici neexistovali. Historický ústav SAV akoby si nevšimol zmenu v roku 1989. Pokračuje vo výklade našich dejín, ktorý nám diktovali tútori a agresívna ideológia.

Sancu prejavíť sa národne má teda SNS a jej nový predseda parlamentu Andrej Danko. Mal by napraviť, čo pokazil jeho predchodca Richard Sulík. Dať do pôvodného stavu aj sochu Svätopluka na Hrade. Tam môže využiť svoje kompetencie a ukázať sa ako pravý národnár. Škoda, že národnári nezískali vplyv na rezort kultúry, pod ktorý spadajú médiá. Pred voľbami sa predstavitelia SNS o zmenách v tomto smere dosť jasne vyjadrovali.

Termín vyplácania vratiek za plyn sa končí jedenásteho apríla

Stále zostávajú nevyužité poukazy

Ivan BROŽÍK – Foto: (red)

Slovenské pošty zažívali v prvých januárových dňoch nával občanov, ktorí si premieňali poukazy – „preplatky za plyn“ – za peniaze. Aj keď vo väčšine prípadov nejde o veľké sumy, stále je ešte asi osem percent tých, ktorí sa k vráteným sumám za už zaplatený plyn z najrôznejších dôvodov nedostali. Vyplácanie príspevkov odberateľom plynu sa blíži k záverečnému termínu.

Do polovice marca na slovenských poštách vyplatili vyše 1,3 milióna poukazov, čo je viac ako deväťdesiat percent z ich celkového počtu. Nevyplatených však zostáva stále vyše osemdesiatosem tisíc poukazov. Termín platnosti posledných poukazov sa končí 11. apríla 2016. Ministerstvo hospodárstva už pripravuje druhé kolo zasielania poukazov osobám, ktorým sa príspevky z rôznych dôvodov v prvom kole nedoručili, prípadne im ich nevyplatili alebo im zaslali poukaz na príspevok v nesprávnej výške z dôvodu doda-

nia nepresných dát od dodávateľov plynu.

■ ADMINISTRATÍVNE CHYBY

Niektorí občania mali u dodávateľov plynu nesprávne údaje, nemali aktualizované adresy trvalého pobytu alebo sa na nahlásenej adrese trvalého pobytu nezdržiavajú, keďže žijú dlhodobo v zahraničí. Iní adresáti zomreli a ďalším nesprávne vypočítali výšku príspevku, pretože zmenili v rozhodujúcom zúčtovacom období dodávateľa plynu, čo niektorí dodávateľia pri poskytnutí dát pre MH SR neuviedli. Preto bude nutné

v druhom kole, pravdepodobne na prelome mesiacov máj a jún 2016, nanovo odoslať okolo desaťtisíc poukazov. Niektoré prípady bude treba posudzovať individuálne, najmä ak ide o úmrtia a následné dedičské konanie. V týchto prípadoch môže poslanie príspevkov trvať aj niekoľko mesiacov.

■ AKO POSTUPOVAŤ?

V prípade občanov, ktorým poukaz pošta nedoručila alebo nevyplatila, ministerstvo odporúča:

Ak adresát poukaz dostal a nezhoduje sa adresa uvedená na po-

ukaze s adresou uvedenou v občianskom preukaze, poukaz môže prevziať adresát, prípadne oprávnený prijímateľ (manžel, manželka, splnomocnenec, zákonný zástupca) na ktorejkoľvek pošte. Ak preberá poukaz adresát alebo

V prípade, ak adresát poukaz nedostal alebo ho stratil:

Je nevyhnutné obrátiť sa na svoju dodávaciu poštu (poštu v mieste trvalého pobytu), ktorá vie overiť, či bol poukaz vystavený. Ak dodacia pošta zistí, že poukaz na výplatu pre daného adresáta už bol vyhotovený, preverí jeho uloženie v zbernom stredisku Slovenskej pošty a zabezpečí poslanie na adresu požadovanú adresátom. V prípade, ak poukaz nie je uložený v zbernom stredisku

oprávnený prijímateľ adresáta, ktorého trvalé bydlisko sa nezhoduje s adresou uvedenou na poukaze, alebo ak predloží preukaz totožnosti, ktorý neobsahuje adresné údaje, k podpisu pripíše poznámku: „adresát osobne“, resp. „manžel/manželka osobne“.

Slovenskej pošty, požiada o vyhotovenie duplikátu (druhopolisu) poukazu na výplatu. Duplikát (druhopolis) poukazu na výplatu bude opätovne doručený adresátovi na uvedenú adresu a vyplatený. Po vyžiadaní duplikátu už pôvodný poukaz vyplatený nebude (ani v prípade, ak sa nájde).

VŠIMLI SME SI

Sme v prvej päťke

Slovenská republika sa ako piaty členský štát Európskej únie stala zmluvnou stranou Nagojského protokolu. Protokol stanovuje presné pravidlá na obchodovanie, zdieľanie a využívanie svetových genetických zdrojov. Počas predsedníctva v Rade EÚ v druhom polroku 2016 bude SR na druhej medzinárodnej konferencii zmluvných strán Nagojského protokolu koordinovať pozície členských štátov EÚ a zastupovať Európsku úniu vo vzťahu k tretím krajinám.

Nagojský protokol je hlavným medzinárodným nástrojom pre spravodlivé využívanie biologickej diverzity, ktorá predstavuje rozmanitosť všetkých foriem života a zahŕňa v sebe ekosystémy, rastlinné a živočíšne druhy, mikroorganizmy a ich génové informácie. Umožňuje stranám dohovoru plne využívať výhody plynúce z genetických zdrojov, ktoré im patria, pričom vytvára nové možnosti a stimuly potrebné pre udržiavanie biologickej diverzity.

K Nagojskému protokolu o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich používania pristúpila Slovenská republika ako sedemdesiaty štát sveta ešte 29. decembra 2015. Text protokolu prijali pristupujúce štáty 29. októbra 2010 na desiatom stretnutí zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite v japonskej Nagoji.

(ib)

Prázdne propagandistické gestá nám spôsobujú čoraz väčšie škody

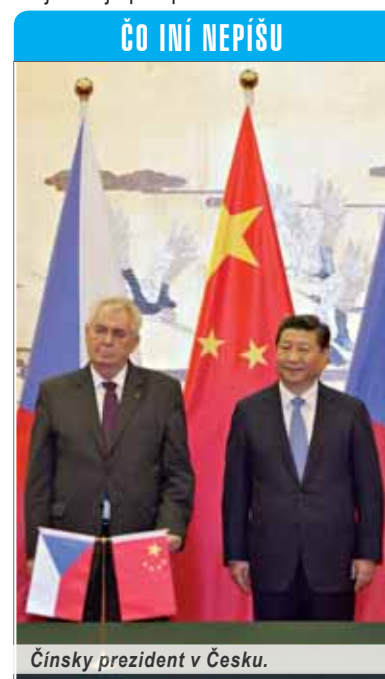
Obchod Česka s Čínou napreduje

Keď sa kedysi zrušili zbrojovky na Slovensku, argumentovalo sa civilizovanosťou a ľudnosťou. Trhy, ktoré naši vývozcovia zbrojného materiálu opustili, rýchlo obsadili exportéri z moralizujúcej Prahy. Teraz sa Praha otvára tej Číne, s ktorou spolupráca so Slovenskom by bola (zas podľa Prahy) principiálne nemorálna.

Do Čínskej ľudovej republiky vyváža z Česka každý desiaty exportér. V najbližšom období sa až tridsaťštyri percent tamjších vývozcov chce zamerať na znásobenie svojho exportu do krajiny pod vedením „netolerovateľného režimu“ v Pekingu. Ďalších sedemnást percent českých firiem v súčasnosti s odberateľmi v Číne rukuje o novej spolupráci. To sú aktuálne údaje Asociácie malých a stredných podnikov a živnostníkov ČR.

Na trojdňovej oficiálnej návšteve na najvyššej úrovni bol v Českej republike nedávno čínsky prezident Si Ťin-pching. Program prvého dňa bol neformálny. Hostiteľ – prezident Zeman, privítal hosta ako prvú hlavu iného štátu priamo v Lánoch. Ekonomické otázky dominujú všetkým komentárom v médiách u našich susedov. Polícia síce zadržala niekoľko „aktivistov“, ale ich takmer nezmyselným „protestným aktivitám“ takmer nikto nevenoval väčšiu pozornosť. Naopak, tamojšia ekonomická tlač je aj niekoľko dní po štátnej návšteve z Pekingu rozhorčená tým, že „v ČR je ešte stále menej čínskych investícií ako v okolitých krajinách V4 – v Poľsku či v Maďarsku“. Všimajú si, že ČR má asi o polovicu menej projektov ako

spomenuté krajiny, prízvukujú, že vo finančnom vyjadrení dosahuje objem vzájomnej spolupráce iba tretinu toho,

čo už dokázalo kontrahovať povedzme Maďarsko.

Z Číny v súčasnosti dováža každý štvrtý český importér. Prezi-

dent Zeman sa netajil radosťou nad tým, že návšteva posunula spoločné ekonomické záujmy na vyšší stupeň spolupráce. Letecká spoločnosť China Eastern plánuje zriadiť leteckú linku z Prahy do Šanghaja, bank of China oznámila zámer otvoriť v Prahe svoju pobočku. Miloš Zeman chce, aby Čína preinvestovala výstavbu plavebného kanála Dunaj – Odra. Investičná spoločnosť CEFC (China Energy Company Limited) oznámila, že kúpi polovičný podiel spoločnosti Travel Service. Mimochodom, dostala sa aj k väčšinovému podielu v klube Slávia Praha a nikomu to očividne neprekáža.

Existuje celkom dobré a správne prirovnanie, ktoré platí aj v ekonomike. Je o vlaku, ktorý odchádza a akosi ho cestujúci nie a nie stihnúť, aj keď utekajú, čo im sily stacia. Praha a Bratislava kedysi za tým vlakom bežali spolu. Lenže sa asi niečo stalo, keď Praha už naskočila a nám sa to nie a nie podaríť. Kto si začal ekonomicky myslieť, žiaľ, ešte stále nie u nás. Zatiaľ registrujeme iba teatrálnu pokriky na tému ľudských práv. Nie je vari základným ľudským právom občanov Slovenskej republiky žiť v ekonomicky prosperujúcom štáte?

Ján ČERNÝ

Dávidova hviezda Dostála

Roman MICHELKO

V poslednom čase sme si už na pôde parlamentu zvykli, že sa niektorí poslanci snažia zaujať nie svojimi argumentmi či odbornou systematickou prácou, ale skôr happeningovou prezentáciou. O niečo podobné sa pokúsila dvojica poslancov – Viera Dubačová (OLaNO) a Ondrej Dostál (SaS). Vierou Dubačovou sa nemienime ďalej zaoberať, vieme len, že je to divadelníčka, neúspešne kandidovala do euro-parlamentu a predtým, ako vstúpila na kandidátku jedného z najskontroverzejších politikov, jej osobný príbeh vzbudzoval úctu.

To sa, bohužiaľ, nedá povedať o Ondrejovi Dostálovi. Tento vytrvalý politický prevracač kabátov, dnes dokonca predseda mikroskopickej (či skôr nanoskopickej) OKS, sa dosiaľ vždy dostal do parlamentu len na

chrbte kohosi iného. V roku 2010 to bolo na kandidátke Mosta – Híd, v roku 2012 musel odstúpiť, keďže jeho vtedajší šéf Peter Zajac odmietol riskovať výbuch detektora lži, čo bola vtedajšia podmienka Igora Matoviča. Aktuálne využil chrbát Sulíkovej SaS.

Dostál prišiel spolu s kolegyňou na ustanovujúcu schôdzu nového parlamentu s neprehliadnutelnou žltou Dávidovou hviezdou, akcentujúcou mrazivú symboliku, keďže presne pred osemdesiatimi tromi rokmi – 23. marca 1933, prijal Ríšsky snem v Nemecku zmocňovací zákon, ktorý znamenal de facto koniec Weimarskej republiky a nástup hitlerovskej diktatúry. Pri svojej prostoduchosti si nepoložil otázku, kto vlastne bol ten, kto priniesol takpovediac na striebornej tácke celú moc nad

Nemeckom a neskôr nad veľkou časťou Európy Hitlerovi. A tu treba poslanca Dostála radikálne dovzdeliť.

Ani v Nemecku, ale ani v Taliansku diktátorom moc takpovediac do vienka nedali

KOMENTÁR

občania voliči, ale naopak pravcoví politici, ktorí tak chceli za každú cenu eliminovať „červené nebezpečenstvo“. Treba jasne zdôrazniť, že v čase Weimarskej republiky nepresiahol zisk NSDAP 37,2 percenta. V čase, keď sa Hitler ujal kancelárskeho úradu, disponovala NSDAP dokonca len tridsiatimi tromi percentami mandátov. Na to, aby sa vôbec dokázal ujať vedenia vlády, musel úzko spolupracovať s vtedajšími pravicovými

politikmi von Papenom, Hugenbergom a inými.

Tak či tak aj po spojení s pravicovými politickými rutinnými disponoval len veľmi krehkou väčšinou päťdesiatich dvoch percent. Preto bolo jasné, že všetko majú rozhodnúť až nové voľby, kde však nič nemalo ostať na náhodu. Hitlerov vicekancelár von Papen už na druhej schôdzi Hitlerovho kabinetu predniesol prorockú vetu: „Bude najlepšie, ak už teraz vyhlásime, že budúce voľby do ríšskeho snemu budú posledné. Návrat k parlamentarizmu je raz navždy vylúčený.“ V snahe za každú cenu zlikvidovať svojich názorových oponentov pravica ako vždy fatálne zlyhala. Zlyhala v roku 1922 v Taliansku, rovnako ako zlyhala v roku 1933 v Nemecku.

To, čo nasledovalo potom, je všeobecne známe. Vinu za požiar Ríšskeho snemu zvalili na komunistov. Dnes, samozrejme, veľmi dobre vieme, že komunisti s tým nič nemali, a je takmer isté, že to vedeli aj dobre informovaní predstavitelia Hitlerovej vlády, nepatriaci k NSDAP. Mimočdom, v celej vláde mala

Hitlerova strana v tom čase len troch zástupcov. Keď však v extrémne vybičovanej hystérii žiadal Hitler pre seba a svoju vládu plnú moc a de facto vylúčenie, resp. elimináciu demokraticky zvoleného parlamentu, boli to práve pravicové strany, ktoré niečo také dopustili. Bolo to možné okrem iného aj preto, že v súvislosti s vykonštruovaným a ničím nepodloženým obvinením komunistov ich ostatné strany zbavili poslaneckých mandátov.

Oboznámiac sa s týmito skutočnosťami mal by si poslanec Dostál uvedomiť, že to, čo sa stalo v Nemecku 23. marca 1933, bolo výsledkom fatálneho zlyhania pravicovej politiky, ktorá však zlyhávala a zlyháva pri obrane demokracie takpovediac s dokonalou pravidelnosťou. Ideový guru česko-slovenských konzervatívcov Roman Joch dodnes velebí Pinocheta a výpočet extrémne odpudivých pravicových diktatúr, ktoré pravicové vlády podporovali, predovšetkým v čase studenej vojny, by nemal konca kraja. Dostál teda svojím happeningom trafil poriadne vedľa, iba žeby mieril sám na seba.

O ostrúhanej ceruzke

Maroš M. BANČEJ

Ako sa vlastne prejavil november 1989 a tie následné roky na kultúre? Takúto jednoduchú otázku mi položil nedávno priateľ, rakúsky výtvarník a spisovateľ. Zamyslel som sa a odpovedal som mu literárne, že nielen z môjho pohľadu išlo o čas nádeje i vytriezvenia, o čas eufórie i tvrdej reality a často premárnených šancí. Keďže priateľa táto takmer poetická definícia zaujala, pokúsil som sa ju čo najobjektívnejšie rozviesť. Tvorba bez ideologickej cenzúry, obrovské možnosti seba-realizácie od umelcov po organizátorov kultúrneho života, voľný prístup k svetovému kultúrnemu dedičstvu. To všetko sa otváralo pred očarenými očami kultúrnej obce. Vznikali časopisy, nahrávali sa platne, výtvarníci vystavovali a divadelníci experimentovali. Až

do druhej polovice deväťdesiatych rokov to bol úžasný kultúrny kvas, často živelný a hektický, ale v každom prípade dobrodružný. Potom začali žiarivé svetlá kultúry akosi pohasínať. Čoraz menej strán do svojich predvolebných programov

POZNÁMKA

implementovalo skutočne dôležité kultúrne témy a naopak čoraz viac politikárčenia sa vkrádalo do samotnej kultúry. Spočiatku sa na prvý pohľad model financovania kultúry vtedy ešte prostredníctvom fondu Pro Slovakia zdal priechodný, no čoraz viac ho znefunkčňovali skupinové záujmy. Paradoxne, čím menej peňazí do kultúry pritekalo, tým pevnejšie a politicky podmurovanejšie lobistické skupiny vznikali. Keďže

z mála sa ušlo len poniektorým, tak zákulisné machinácie prevládali. To bola voda na mlyn politikom, ktorí si začali umelcov a tvorivých ľudí všeobecne kupovať. Vznikla úzka kasta vyvolených a masa nezarađených, ktorým sa ušli len zvyšky z čoraz chudobnejšieho stola kultúrneho rozpočtu. Náklady časopisov strmo klesali, komerčná zábava nahrádzala kumšt, kultúrne akcie alebo zanikali, alebo sa pretransformovali na sponzorský cirkus. Keď dnes niekomu povieť, že začiatkom spomínaných deväťdesiatych rokov vychádzal napríklad Literárny týždenník ako mienkotvorné médium v niekoľkotisícovom náklade a na pultoch novinových stánkov sa takmer ani nezohrial, tak vám dotýčný neuverí. Ďalšiu ranu kultúre najmä

mimo veľkých centier zasadila finančná decentralizácia, keď mestá a mestečká začali dávať prednosť napríklad oprave chodníkov pred podporou napríklad amatérskeho divadelného súboru. Ako logický dôsledok tohto stavu došlo k postupnej atrofii profesionálnych umeleckých organizácií. Novinári, spisovatelia, hudobníci, výtvarníci, tí všetci sa atomizovali a z kedysi vplyvných, verejne pôsobiacich subjektov ostali torzá pre zopár poväčšine starších nadšencov. Hlas umelcov zoslabol na minimálnu úroveň, a tak nečudo, že pri ďalších a ďalších voľbách sa kultúra vytrácala z programov politických strán, pričom ju nahrádzali témy ako zdravotníctvo či školstvo. A pritom aj také školstvo je s kultúrou zviazané pupočnou šnúrou tvorivosti. Zhruba toto som porozprával rakúskemu priateľovi, ten sa zamyslel a povedal: „Po novembri ste dostali do daru veľkú ceruzku kultúry. Finančné strúhadlo túto ceruzku neustále strúhalo, až je z nej kýptik, ktorým sa už len veľmi ťažko tvorí. Teraz sa musíte rozhodnúť, či budete menej tvoriť, alebo si vymôžete od politikov novú dlhú ceruzku.“

Spoza opony

Slovenská literatúra má dosť príkladov o tom, ako spisovatelia a reportéri boli celkom nechtiac užitočnými idiotmi. Teda tými, ktorí podporovali bezvýhradne isté idey či ideológie z presvedčenia, a pritom sa nechali vlastne vodiť za nos. Dosť príkladov na to je napokon dodnes aj inde. Nie sme výnimkou.

Zápas o verejnú mienku, ak to treba na Slovensku niekomu osobitne vysvetľovať, je aj zápasom o to, čo sú vlastne národné a čo štátne záujmy. A či sú zhodné, alebo nie. Kde v národných záujmoch netreba, ba nemožno zľavovať. A kde v štátnych záujmoch treba kompromis alebo podriadenie sa, keď nie je na výber. Tak ako nám to povedali pri vstupovaní do Aliancie NATO. Veta znela take it or leave it. Berte, alebo nechajte tak. Priamo v Bruseli rovno do očí. Buď, alebo. Isteže, Slovák a diplomat si môže v duchu položiť otázku, ako sa cítil Beneš v Mnichove alebo Dubček v Moskve. Lenže tentoraz to hovoril Španiel na čele NATO. Lavičiar, ktorý

„konvertoval“ z demonštranta a odporcu USA na generálneho tajomníka NATO, vtedy aliancie takmer dvadsiatich štátov.

Neboli to jednoduché časy. Začalo sa dlhé bombardovanie

bol oficiálnym cieľom štátnej politiky.

V atmosfére masovo odmietajúcej vtedajšiu politiku NATO vznikla študijná skupina, ktorá podrobne skúmala slovenské

kové matičné noviny s ich stáročnou krajanou, literárnou, rodinnou a cirkevnou väzbou neunikli hodnotiacej gilotine. Tá posudzovala čierno-bielo. Kto je za, kto je proti NATO.

Prečo nebyť užitočným idiotom

Dušan D. KERNÝ

Juhoslávie. Prvé bombardovanie európskeho členského štátu OSN od roku 1945. Traja a možno najprv len dvaja slovenskí predstavitelia či jeden predstaviteľ bez predchádzajúceho súhlasu vlády či parlamentu, teda tajne, odsúhlasili po prvý raz od roku 1945 prelety cudzích bojových lietadiel. Leteli do vojnovéj operácie proti vtedajšej Juhoslávii. Teda štátu s veľkou a zachovalou slovenskou menšinou. Autorita Aliancie NATO medzi slovenským obyvateľstvom prudko klesla. Pritom vstup do nej

médiá a novinárov. Matičné SNN mali vtedy hlavnú redakciu v Martine. Nemali politické ciele. Zaoberali sa krajanmi a aj neľahkými desaťročiami vzťahu k menšine vo Vojvodine. Boli to mnohé väzby, význačné osobnosti na Slovensku tam mali korene. Išlo aj o rodinnú tradíciu spojenú s vierovyznaním. S cirkvou, ktorá bola základom toho, že sa vo Vojvodine udržala slovenčina stále v takej krásnej a dojímajúcej zvukomalebnosti. Nikdy nemizla tak, ako sa vytráca v kedysi veľkých slovenských mestách v susednom Maďarsku. Ani malé spol-

Proti boli antieurópania, nacionalisti, tí, čo nekráčali s dobou, a ešte neviem čo.

Na rozdiel od martinských kolegov som prešiel Juhosláviou v čase bombardovania. Mráz mi chodil po chrbte a oblieval ma studený pot, keď som neraz videl mlčanlivú, skrúsenú ľudskú masu, ktorú každý večer posielal Miloševičov režim na mosty cez Dunaj. Mali ako živé štíty zabrániť bombardovaniu lietadlami NATO, lietadlami USA.

Videl som životaschopnosť slovenských krajanov. Videl som zbombardované moderné

mosty cez Dunaj v Novom Sade. Ako zlomená chrbtica dopravy ležali zrútené z brehu do toku rieky. Krajania predávali fotografie tejto scény v Európe nevidanej. Kupovali sme ich nielen kvôli scéne. Išlo o to, aby autori mali na zapltenie loďky, keď sa chceli dostať z domu na jednom brehu do roboty na druhom brehu Dunaja. Koho z Bratislavy to nechá ľahostajným??? Kto na scény vojnového ničenia veľkého slovenského mesta Nového Sadu zabudne?

Prešiel som už „oslobodené“ Kosovo pod správou NATO. A videl som, čo tam znamená byť Srbom. V Bruseli som si vypočul zasa o. i. tú vetu – take it or leave it, určenú nie pre moje uši, ale ako odkaz do Bratislavy.

A „štúdia“ o médiách a novinároch a vzťahu k NATO? Všetci kritici medzitým zmizli z elektronických médií, vrátane verejnoprávných. Podobne zmizli z novín. Dnes nie sú v nich nijaké pochybnosti či otázky, keď sa opäť bezprecedentne masívne rozširuje vojenská prítomnosť Aliancie. Keď tanky prichádzajú na Východ zo Západu.

SEBAOBRAHA

Ako sa hovorí v USA, iba dve veci v živote sú isté – dane a smrť. Tento rok to vyšlo trochu inak. Najprv Veľká noc, ktorá je symbolom znovuzrodenia, a teda života, potom vzápätí pár dní na konci marca hraničné termíny na podanie daňových priznaní. Nuž, nemáme radi platenie daní ani smrť. Ale už Ježiš hovoril: Dajte Bohu, čo je Božie, a cisárovi, čo je cisárovo. Inými slovami, aj Syn Boží upozorňuje, že nijaký štát na tejto zemi nemôže fungovať bez pravidelných príjmov. Z nich by sa potom nemala živiť iba trieda štátnych úradníkov, ale aj rozumné fungovanie sociálneho systému.

Dane a život

Je to každoročný kolobeh. Na podanie daňového priznania k dani z príjmov ostáva mnohým platcom posledný deň. Vtedy musia daňové úrady, pošty i banky predĺžovať svoj pracovný čas, aby oneskorenci mohli splniť svoje úradné povinnosti. Ale už niekoľko rokov sa dá všetko riešiť aj cez internet. Finančná správa SR ponúka aplikáciu eDane, pomocou ktorej sa dajú potrebné dokumenty zaslať aj elektronicky. Používatelia aplikácie však v posledných dňoch marca začali hlásiť, že softvér nefunguje. Konkrétne malo ísť o problém s overením použitého certifikátu. Centrum finančnej správy potvrdilo, že úrad o chybe vie. Podľa overených informácií však ľudí na situáciu nijako neupozornil. Nedostatok mal byť navyše opravený až po termíne na podanie dokumentov. Ako náhrada za nefunkčnú aplikáciu mal slúžiť samotný web finančnej správy. Používatelia mohli priznanie vyplniť pomocou on-line formulára a odoslať ho po prihlásení sa. Ak daňovníci chceli a mohli priniesť daňové priznanie osobne, daňové úrady boli otvorené 31. marca do 19. hodiny. Výhodnejšie sa však javí poslať dokumenty poštou.

Ak podnikateľ alebo firma daňové priznanie nestihne, či nechce podať do 31. marca tohto roka, môže si povinnosť odložiť na neskôr. Stačí, ak do uplynutia lehoty na podanie daňového priznania podať príslušnému správcovi dane oznámenie o predĺžení lehoty na podanie daňového priznania. Vďaka tomuto oznámeniu si môže predĺžiť lehotu na podanie daňového priznania o tri celé kalendárne mesiace. Pokiaľ mal daňovník v roku 2015 príjmy aj zo zahraničia, táto lehota je až šesť kalendárnych mesiacov. Predĺžiť lehotu na podanie daňového priznania možno vždy k poslednému kalendárnemu dňu v mesiaci, teda k 30. aprílu, 31. máju či 30. júnu. Sú však aj situácie, keď je odloženie podania daňového priznania nevýhodné. Napríklad v prípade podnikateľa ako fyzickej osoby, ktorý je plateľom sociálnych odvodov a jeho príjmy klesli.

Finančné úrady pravidelne upozorňujú na to, že podávanie daňového priznania je často sprevádzané chybami. Treba si dávať pozor najmä na podanie daňového priznania na aktuálnom tlačíve, na predloženie všetkých strán daňového priznania, aj na správne označenie zdaňovacieho obdobia. Nuž, nie je to med lízať, ale všetci to musíme robiť tak, aby sme sa vyhli sankciám. Ak je u nás 31. marec dátumom, keď v riadnej lehote treba podať daňové priznanie a druhý deň prvý apríl ľudovo označujeme za Deň bláznov, tak to nie je správne. Deň bláznov by mal byť práve 31. marec pre tých, čo si priznanie daní nechávajú na poslednú chvíľu.

Robert LANDIS

Na trhoch agrárnych komodít ako za čias finančnej krízy v roku 2008

Chovy dojníc u nás dramaticky klesajú

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Ilustračné foto: archív SNN a Emil SEMANCO

Deje sa čosi veľmi zlé a vlády si to nevšímajú. Ceny poľnohospodárskej produkcie sa prepádajú o desiatky percent. Program rozvoja vidieka je z pohľadu odborníkov program korupcie. Slovenské národné noviny na túto situáciu upozorňujú v rozhovore s agrárnym expertom Ing. Vladimírom CHOVANOM.

• **Náš rezort pôdohospodárstva akoby dlhodobo žil mimo reality. V družstvách majú odborníci predstavy o tom, ako dostať sektor z krízy, ich hlas však v „politickom“ nebi akosi nepočuť. Čím to je, hovorí politika iným jazykom ako prax?**

Nemyslím si, že to je problém len pôdohospodárstva. Za posledných dvadsať rokov sa politické špičky vzdialili od odborného riadenia štátu vo všetkých odvetviach. Tomuto trendu napomohol aj vstup do EÚ, nariadenia EÚ valcujú záujmy jednotlivých štátov. Často sa mliečky prizeráme zavádzaniu pravidiel, o ktorých vieme, že nám hospodársky viac uškodia, ako pomôžu. Porevolučné pôdohospodárstvo nie je našou pýchou, nedokázali sme si udržať ani to dobré, čo v ňom bolo. V agrárnom sektore si biedny stav dnes uvedomujú viac bežní ľudia ako politici. Najmä pre nedostatok domácich potravín.

• **Kríza na trhu s mliekom akoby nikoho neznepokojovala. Média sú plné bulvárnych informácií o chvilkových „senzáciách“, ale to, že pre život nevyhnutný rezort a jeho produkty, ako aj množstvo ľudí, čo sú od neho ekonomicky závislí, sú v kríze, to nezaujímá**

nikoho, veď v obchodoch je potravín dosť. Čo sa to s nami, kedysi takmer agrárnou veľmocou stalo?

Zrušenie kvót na výrobu mlieka bolo v Spoločnej poľnohospodárskej politike EÚ významnou udalosťou. Vo väčšine štátov sa na ňu aj patrične pripravovali. U nás v tom producenti a spracovatelia mlieka zostali sami. Verejnosti sa ľahšie predkladá informácia o zahraničnom investovaní, ktorý priniesie dvesto nových pracovných miest. Kto však dnes napíše o tom, že za posledných šesť mesiacov sa na Slovensku zrušilo dvadsaťpäť chovov dojníc a o prácu prišlo päťsto ľudí? A kto by analyzoval, prečo k tomu prišlo? Vo vyspelých európskych štátoch je to inak. Stav na trhu s mliekom sa dlhodobo a systematicky venujú ekonómovia, bankári, politici aj spracovateľské firmy spolu s farmármi. Spoločne hľadajú riešenia. A nachádzajú ich. V inovácii produkcie, v modernizácii výroby a v podpore odbytu.

• **Predpovedáte komoditnú krízu, varujete pred ňou. Opäť je to téma, ktorej sa nikto nevenuje, dôležitejšie je, či niekto nosí pištoľ, alebo nie. V čom nás takáto kríza môže zasiahnuť?**

Kríza na trhoch agrárnych komodít tu už predsa je. V správe FAO zo

Na Slovensku bolo kedysi tri milióny oviec, dnes ani milión...

O ČOM JE REČ

„Sloboda sa začína možnosťou vravieť pravdu. V dnešnej Európe je vravieť pravdu zakázané! Je zakázané informovať o tom, že masová imigrácia prináša narastanie kriminality a terorizmu do našich krajín... Imigrácia je vopred plánovaná a organizovaná operácia. Je zakázané poukázať, že dôvod na usídlenie týchto ľudí tu je zmeniť náboženské a kultúrne zázemie Európy a prestavať jej etnické základy – a tým odstrániť poslednú bariéru multikulturalizmu: suverénne národné štáty!“

Nemám rád politické prejavy. Za svoj život som sa ich napočúval dosť, najmä sľuby z úst politikov znejú skoro vždy ako rozprávky, ktoré už vo chvíli, ako opustili ústa politika, prestali byť pravdou. Lenže prejav, ktorý pred pár dňami zaznel z úst maďarského premiéra Viktora Orbána, vzbudil nielen moju pozornosť, ale istotne záujem celej Európy. Maďarský štátnik si dovolil postaviť sa priamo a nekompromisne voči diktátu Bruselu a utečeneckej kríze, ktorá ohrozuje nielen mier v Európe. Orbán nekľučkuje, vyzýva k revolte a vraví: „Dámy a páni, ak chceme zachrániť našu krajinu, musíme sa postaviť proti nátlaku EÚ a odmietnuť teror,

ktorým Brusel manipuluje slobodné, zvrchované štáty...“ Viktor Orbán apeluje na maďarské politické strany a sily, aby zanechali spory a spojili sa v úsilí odvrátiť hrozbu, ktorá sa valí v podobe masy imigrantov na Európu. Obracia sa aj na štáty strednej Európy, ktoré majú historické

Európa nie je slobodná

Peter ŠTRELINGER

skúsenosti s podobnými „turecko-tatárskymi vpádmi“.

Nebezpečenstvo tentoraz neprichádza v podobe tankov, nehrozia ani koncentračné tábory. Slobodné národy majú byť porobené inou kultúrou, vytlačené na perifériu a napokon možno úplne vyhnané z vlastnej krajiny. Maďarský premiér kladie rečnícku otázku: „O tom, s kým chceme žiť vo vlastnom štáte, musíme predsa rozhodovať my, nie úradníci v Bruseli!“ Stojí za to vypočuť si tento asi dvanásťminútový prejav, ktorý koluje na internete a z ktorého som parafrázoval niekoľko myšlienok. Je istotne zaujímavé, že túto tému otváram na stránkach Štúrových

7. januára 2016 sa konštatuje, že ceny potravín a poľnohospodárskych komodít klesli v roku 2015 oproti roku 2014 takmer o dvadsať percent (presne o 19,1 percenta)! Najväčší pokles zaznamenali mliečne výrobky, ktorých cena klesla oproti roku 2014 o 28,5 percenta. V tejto správe sa tiež konštatuje, že index cien potravín bol na tejto úrovni v rokoch 2008 – 2009. Tieto roky sú považované za hlavné roky ekonomickej krízy. A to ešte vo februári a v marci zaznamenávame ďalšie poklesy cien potravín na komoditných burzách. Dôvodom sú vysoké zásoby, nižšia celosvetová spotreba a očakávané vysoké úrody obilnín v Európe po priaznivej zime. Analytici z tohto prostredia predpokladajú, že kríza cien poľnohospodárskych komodít môže trvať aj niekoľko rokov. Pre finančne vyštavených slovenských producentov to môže mať fatálne následky. Na kolísanie cien sú ekonomiky našich poľnohospodárov citlivé. Neustoja prepady cien v desiatkach percent.

• **Naznačili ste vplyv korupcie – môžete ten náznak trochu rozšíriť?**

V poľnohospodárskej verejnosti to nie je náznak, ale každodenná realita. Za posledné štyri roky sa poľnohospodári nevedia dostať k investičným projektom z Programu rozvoja vidieka na základe transparentných pravidiel. Rozhodujúcu väčšinu bodov pri posudzovaní projektov majú v rukách externí hodnotitelia projektov. Ak poľnohospodár nemá väzbu na niektorú z „poradenských“ firiem, nemôže uspieť. Nemusíme si kľásť otázku, či je to zadarmo.

• **Sektor pôdohospodárstva sa správa akosi čudne, akoby nemal záujem zamestnávať ľudí, skôr ich z tejto oblasti vyháňa. Pritom – sú odhady, že by mohol priniesť desaťtisíce pracovných miest...**

Nové pracovné miesta by poľnohospodárstvo mohlo priniesť. Len to

novín. A na bytostnej pôde Matice slovenskej. Pamätáme si všetci, aké „úprimné a blízke“ boli dosiaľ „slovensko-maďarské vzťahy“. Domnievam sa, že v súvislosti s prejavom maďarského premiéra, by sme mali aj my Slováci prekročiť svoj tieň a hľadať v spoľžití s naším južným suse-

dom, ktoré bolo v minulosti konfliktné, nevraživé, ba aj krvavé (mám na mysli obdobie monarchie a oboch svetových vojen), novú prítomnosť a najmä budúcnosť. Povieť to otvorene: nádej nám svíla zvlášť po posledných parlamentných voľbách. Určite by si nikto nebol myslel, že maďarská menšinová strana a Slovenská národná strana môžu vstúpiť do spoločnej koalície a vytvoriť vládu?! Považujem za štátnický čin, že si predstavitelia oboch parlamentných strán podali ruku. Keby sa toto nestalo, hrozila by na Slovensku politická kríza! A nechcem domýšľať ďalej: práve preto som na úvod svojej glosy citoval maďarského premiéra

Vladimír CHOVAN

by museli byť efektívne tie druhy poľnohospodárskej výroby, ktoré vyžadujú vyššiu potrebu pracovnej sily. Produkcia zeleniny, ovocia, živočíšna výroba. Politici len konštatujú, že by sa u nás dali vytvoriť tisíce pracovných miest, ale pritom sa mliečky prizerajú, ako ďalšie stovky a tisíce zanikajú. A nechcelo by to veľa – len počúvať poľnohospodárov a potravinárov. Veď tí sústavne upozorňujú na reálne problémy a vecne argumentujú, ale pre koho a komu?

Vlastníctvo pôdy je tiež zaujímavý fenomén. Málokto dnes hospodári na vlastnej pôde. Je to signál, že s pôdou sa dá dobre a najmä bez akejkoľvek práce na nej obchodovať?

Na Slovensku dnes deväťdesiat percent podnikateľov hospodári na prenajatej pôde. To je varovný signál. Ak si to rozmeníme na drobné, tak za dvadsaťpäť rokov si z poľnohospodárov bolo schopných obstaráť vlastnú pôdu len desať percent! Aj dnes vidno, že tí, ktorí sa venujú intenzívnej poľnohospodárskej výrobe, vrátane živočíšnej výroby, majú malú šancu alokovať zdroje na nákup pôdy. Najlepšie hospodárske výsledky dosahujú takí podnikatelia, ktorí robia najjednoduchšiu poľnohospodársku výrobu a zamestnávajú najmenej ľudí. Tí si paradoxne môžu dovoliť do pôdy najviac investovať. Ale najväčší záujem o poľnohospodársku pôdu je od investorov z prostredia mimo poľnohospodárstva. Najmä od finančných skupín. Dnes sú peniaze historicky najlacnejšie a oni v tom vidia veľkú príležitosť na slušný zisk. Najhoršie pre stabilitu a rozvoj odvetvia je, že sa potenciálni zájemcovia o poľnohospodárske podnikanie nevedia dostať ani k malým výmerám pôdy potrebným na naštartovanie poľnohospodárskej výroby. Ani takej výroby, ktorá má vysokú pridanú hodnotu a vytvára zamestnanosť.

Orbána. Pravda, kuvici kuvikajú ďalej, na námestiach politici opozičných strán vykrikujú o zradcovstve predsedu Mosta – Híd aj SNS, médiá uverejňujú hanopisy a ponižujúce karikatúry, počúvame slová o zradcoch i zlodejoch, ktorí budú kradnúť ďalej. Nie sme mechem tresknutí a na každom „špľochu je pravdy trochu“, ale vravia nám to politici, o ktorých zlodejstve a o daňových machináciách vieme svojej Nenávisť plodí iba nenávisť...

Vrátim sa ešte k myšlienkam, ktoré ma najväčšmi oslovili v prejave maďarského štátnika a v ktorých vidím nádej aj pre Slovensko, aj pre celú Európu. Musíme opäť nájsť silu a rozhodnosť vo svojich činoch. Vyjadriť hrdosť a odvahu ako obyvatelia zvrchovaného, suverénneho štátu: „Cudzie nechceme, ale svoje si nedáme!“ Naučme sa konečne byť pánmi vo svojom vlastnom dome. Áno, pohostinní, láskaví aj k cudzin, ak prichádzajú v mieri. No aby niekto odmietal našu kultúru, našu vieru len preto, že uznáva namiesto križa islam a a namiesto Biblie Korán? Aby nám niekto preto hrozil bičovaním, odrezávaním hláv, búraním kresťanských chrámov?! Spomeňme si na verše básnika Sama Chalupky z jeho slávnej básne MOR HO!: „Kto kradmou rukou siahne na tvoju slobodu...“

Turecko sa pre mnohé rozpory nemôže stať členom Európskej únie

Destabilizácia Európy prichádza z Ankary

Nič tak nepomohlo pochopiť pomery v Turecku ako dvojminútová satira nemeckého regionálneho televízneho kanála. Týkala sa tureckého prezidenta. Ten si vzápätí nechal predvolať nemeckého veľvyslanca – a škandál je na svete. Video si vďaka tomu prezreli vyše tri milióny divákov. Kto chce vidieť pravdu o Turecku, dozvie sa to od humoristov, nie z úradu nemeckej kancelárky.

Dušan SLOVÁK – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Médiá na Slovensku majú pokrivený vzťah k slobode tlače. Pokiaľ ide o návštevu čínskeho prezidenta v Prahe, škandalózne, neprofesionálne, nerovnovážne informovali o jej priebehu. Kole to oči, ak si pozrieme pomery v Turecku. Jeden hanebný deň za druhým pokiaľ ide o slobodu tlače sa valí týmto štátom. Pod súdny dozor sa dostal denník Zaman, ktorý odhaľoval pozadia rozličných škandálov od roku 2013. Zatiaľ čo šéfredaktora dokonca vysielala televízia v priamom prenose! Škandály boli nepohodlné najmä vládnej strane a prezidentovi Erdoganovi. Kriticky a varovne sa musela dokonca v tomto prípade vyjadriť aj šéfka európskej diplomacie Federika Mogheriniová.

■ KONTROLA NOVÍN

Nastolenie kontroly nad novínami Zaman však nebol jediný prípad. Vlni zasiahla vládna moc proti denníku Cumhuriyet na čele s jeho šéfredaktorom Can Dundarom. Je to neuveriteľný prípad porušovania slobody tlače. Denník práve tak ako noviny Zaman bol obvinený z prepojenia na teroristické organizácie. A to preto, že na základe vyjadrenia predsedu vlády uverejnil zábery, ako turecké kamióny prevážajú cez sýrsku hranicu zbrane a veľkokalibrové náboje. Boli určené o. i. teroristickým skupinám v Sýrii. Boli prejavom veľmi vlažného postupu

Turecka, keď išlo o to zakročiť proti tzv. Islamskému štátu. Záležitosť sa odohrala krátko predtým, ako nečakane do sýrskych udalostí vstúpilo Rusko. Všetko sa udialo v čase, keď Islamský štát a rôzne skupiny boli tesne pri pobreží, mohli získať prístup k moru, ktorý predtým nemali. A tak zväčšiť svoje možnosti vývozu ropy. Z tej, ako je známe, financujú väčšinu teroristickej činnosti.

Cumhuriyet to uverejnil vrátane obrazového materiálu v čase, keď aj predseda tureckej vlády priznával, že Turecko „pomáha spriatelneným národnostiam za hranicami“, teda na území Sýrie. Priznal to preto, že škandál sa rozrástol do takých rozmerov, že hrozilo odstúpenie vlády. Vtedy sa nechal počuť prezident Erdogan a vyhlásil, že „osoba, ktorá ten článok uverejnila, za to draho zaplatí“. To sa aj stalo. Vedenie redakcie zatkli, odsúdili za velezradu. Lenže pri odvolaní napokon ústavný súd rozhodol v prospech obžalovaných, nepotvrdil rozsudok nad nimi. A tu všetkému nasadil korunu prezident, ktorý odmietol uznať a rešpektovať rozhodnutie ústavného súdu.

■ DLHÁ TRADÍCIA

Denník založili v roku 1924 ako mediálny pilier Atatürkovej politiky sekulárneho, neislamského štátu, nového Turecka.

Stredoľavicovú líniu podpory demokracie, sociálnych a liberálnych práv a trhovej ekonomiky si udržal doteraz. Výrečne hovorí o tom skutočnosť, že denník po

tom, čo islamistickí radikáli zabíjali v parížskej redakcii Charlie Ebdo pre publikovanú karikatúru proroka Mohameda, túto karikatúru prebral a uverejnil. Nejde teda o noviny, ktoré by napriek zložitosti

tiem, finančným ťažkostiam a mnohým útokom cúvli. Pre ostatnú novinársku obec v Európe sú nielen hlasom o skutočných pomeroch v tureckom štáte, ale najmä signálom o masívnom porušovaní práv. Len žalôb o nactiutrhnutí prezidenta Erdogana (v úrade je o roku 2014) bolo doteraz okolo dvetisíc. Po prvý raz však spor s médiami presiahol hranice, a dokonca aj politický a diplomatický prah.

Je na neuverenie, že si turecký štát trúfa po tom všetkom poučovať Nemecko o slobode tlače – o tom, čo je dovolené a čo nie je dovolené v nemeckých médiách. Všetci to chápu, že je to výraz úsilia využiť dlhodobé problémy Európy s migračnou krízou. Je to prejav politiky, ktorá je presvedčená o závislosti Európy od Turecka. Turecko postupuje z pozície sily, z pozície štátu, ktorý si to môže dovoliť a má proti Európskej únii páky.

V nemeckej tlači nejde len o satiru v televízii. Rakúsky denník Standard uverejnil karikatúru dvoch postaviek v tureckom kroji, zjavne predstavujúcich prezidenta a predsedu tureckej vlády, ako hovoria Európskej komisii na čele s Junckerom: „Jasné, že migrantov zastavíme, zaplatíte za to európskymi hodnotami.“ Výrečnejšie to povedal už len denník Kurier karikatúrou, na ktorej postavička prezidenta Erdogana ukazuje Európskej komisii návrh na novú európsku vlajku. Ak ju Európa prijme, Turecko zastaví migrantov. Je to červená vlajka s veľkým tureckým polmesiacom, na špičke ktorého je jedna jediná maličká európska hviezdička...

Janukovyča, keď už súhlasil s predčasnými voľbami. Odpoveď bola, že by sa nedalo nič urobiť, ak by zostal do predčasných voľieb v úrade. A to najmä pre ukrajinskú skorumpovanosť. Preto, že celá rodina bývalého prezidenta Janukovyča bola previazaná s celou ukrajinskou elitou, že by sa nedalo nič zmeniť. V Ukrajine sa riadili zásadou, že ak ty budeš pri moci a necháš ma na pokoji, keď sa situácia zmení a ja budem pri moci, nechám na pokoji teba.

■ NEŠLO O DOHODU

Vôbec nešlo o to, že Janukovyč nepodpisal na samite EÚ vo Vilniuse asociačnú dohodu s Európskou uniou. Vôbec nie. Išlo o tú korupčnú previazanosť. A to sa týka aj terajšej moci, tá stráca autoritu pre to isté. Elita je tu navzájom poprepletaná. Celé hnutie Majdan nedosiahlo to hlavné, čo chcelo. A hlavným cieľom bola zmena politickej elity. Ona sama, táto elita, nie je schopná zmeny. Dnešná politická elita sa dopúšťa tej istej chyby, akú urobila oranžová revolúcia a po nej prezident Janukovyč. Všetci predpokladajú, že sa im všetko prepečie. Myslia si, že stačí len, ak budú imitovať proces zmien a ľudia im do zožerú.

Predpokladajú, že Ukrajinci si budú privykať dovtedy, kým si na to neprivyknú. A, žiaľ, majú asi pravdu, pretože Ukrajinci sú veľmi trpezliví ľudia. Ukrajinci veľmi dobre vedia robiť revolúcie, ale nezaškodilo by, keby sa naučili vytvoriť si a riadiť vlastný štát.

Čo je teraz hlavné? Nedopustiť, aby sa situácia vrátila späť, aby sa obnovil ten systém, čo bol po oranžovej revolúcii. Inak nastane radikalizácia. Tá však najmenej ešte jeden rok nehrozí. Nás všetkých, aj keď som Gruzinec, považujú za Američanov, tak vnímajú všetkých cudzincov. Ukrajinci si však budú musieť veci vyriešiť sami, zahraniční poradcovia sú tu nie preto, aby problémy riešili, ale aby ich neriešili, aby pretrvali, povedal o. i. M. Saakašvili.

Gubernátor Odesy Saakašvili: Zahraniční poradcovia nič neriešia

Všetkých považujú za Američanov

Ukrajinu kvári na plné obrátky kríza. Pozornosť sa však v uplynulých dňoch sústredila na riešenie vládnej krízy osobitne preto, že sa týka aj niekdajšieho ministra slovenskej vlády. Po prvý raz sa v ére samostatného Slovenska pre nejaký cudzí štát začali hľadať ministri v Bratislave. V Ukrajine to nie je nič výnimočné. Jedným z „cudzincov“ je aj bývalý gruzínsky prezident Michail Saakašvili.

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet; alchetron.com

Prišiel sem rovno ako gubernátor Odesy, vymenoval ho prezident Porošenko. Ten istý, ktorý urobil prvý návrh na ministerské kreslo I. Miklošovi. Nečudo, veď Porošenkovým poradcom je M. Dzurinda. Aká je skúsenosť tohto gruzínskeho politika s ukrajinskou realitou? Ako to vyzerá po dvoch rokoch od dramatickej a krvavej zmeny moci v Kyjeve? Skúsenosť, o ktorej Gruzinec hovorí, ale slovenskí politici mlčia?

■ BEZ PROSTRIEDKOV

Michail Saakašvili je na rozdiel od I. Mikloša doma nielen v ruštine, ale aj v pomeroch bývalých sovietskych republík. Tie napriek dávne mu rozpadu ZSSR a pádu vlády komunistických strán majú ešte dosť spoločné. Podľa slov bývalého gruzínskeho prezidenta pre reportéra moskovskej Novoj Gazety však „zahraniční poradcovia v dnešnej ukrajinskej realite jestvujú nie preto, aby problémy riešili, ale aby sa problémy zachovali“. Hlavným problémom Ukrajiny je skutočnosť, že štát samotný sa nemôže vlastne vytvoriť, sformovať, pretože korupcia je taká veľká. Pokiaľ ide o funkciu gubernátora, Saakašvili je skeptický: „Gubernátorov možno v Ukrajine vymieňať každý deň, nikto to ani nezbadá, nikto to ani nepocíti, gubernátori nemajú rozpočet, nemajú páky, gubernátori v Ukrajine nič neriešia. Preto treba meniť celý politický systém.“

Slovensko už ovládal...

■ VLÁDNE KORUPCIA

V Ukrajine vládne korupcia dvojakeho druhu. Rozkrádajú štátne podniky. Podľa Saakašviliho je to okolo päť miliárd dolárov ročne. Je to teda korupcia prostredníctvom štátnych podnikov. A potom je to, čo nazýva každodennou korupciou. Každý deň niekto oberá ľudí o peniaze. Každý deň úradníci, funkcionári škodia. Pložia nadmernú reguláciu. Vytvárajú nepotrebné zákony, nariadenia, ktoré využívajú, aby ľuďom sťažovali každodenný život. A aj keď sa objaví funkcionár, ktorý chce urobiť aspoň niečo užitočné, aj tak sa mu nič nepodarí.

Je tu za tie dva roky veľa negatívnych udalostí, faktov. A ani u predsedu vlády či prezidenta nenájdete nič pozitívne, teda aspoň zatiaľ...

■ JASNÉ PRAVIDLÁ

Netreba vládu silnej ruky, netreba, aby tu bola silná osobnosť, stačí, ak tu bude diktatúra práva. Treba vytvoriť silné antikorupčné orgány, ktoré by všetkých donútili rešpektovať zákon. A keď nebudú, treba ich posadiť do väzenia.

Prezident Porošenko by mal zobrať do rúk tú moc, ktorá mu vyplýva z ústavy. Úlohu garanta zákonnosti. Nemá sa venovať malichernostiam, drobnému manažmentu udalostí, nejakému mikromanažmentu. Jednoducho treba vytvoriť antikorupčný orgán a kto nebude dodržiavať vopred oznámené jasné a priesačné pravidlá, toho treba posadiť do väzenia. Stačí, ak v Ukrajine dá do cieľ okolo dvadsať ľudí. Pravda dvadsať významných, významných. A na tom sa všetko skončí. Treba za mreže posadiť napríklad Kolomejského, Kivalova, Avakova, toho tiež treba dať za mreže... (Avakov na „porade“ v prudkej a nevyberavej hádke vládnej politickej špičky hodil do Saakašviliho v známom škandále, kde bol prítomný aj I. Mikloš, pohár s vodou.)

Redaktor Novoj Gazety Pavel Kanygin sa spýtal M. Saakašviliho, či bolo také nevyhnutné vo februári 2014 dobyť bývalého prezidenta Viktora

POZNÁMKA

Rakúska ministerka vnútra je u nás známa. Ešte vlni v septembri bola prvou političkou v EÚ, ktorá vystúpila s návrhom krátiť eurofondy štátom, ktoré neprijímajú povinné kvóty migrantov. Medzi nimi, samozrejme, Slovensku. Odvtedy sa ľudovecká politička (jej strana OVP bola partnerom dnes zaniknutej SDKÚ M. Dzurindu) objavovala s touto témou v slovenských správach neraz. Johanna Mikl-Leitner, po našom Miklová-Leitnerová, opäť prekvapila. Po tragédii v Bruseli vystúpila dôrazne s požiadavkou zosilnených aktivít nielen štátnych inštitúcií, ministerstva vnútra, spravodajských služieb a posilnenej európskej spolupráce rôznych orgánov.

Poučenia z Ruska

Naliehala, že občianska bdelosť musí ísť od vrchu až dolu, až po obce, štvrte, sídliská... Je to veľmi rozumný nápad a iste účinný najmä tam, kde je viac-menej stabilizované obyvateľstvo, kde je prehľad. Návrh pani ministerky je logický, rozumný a aj veľmi rakúsky. Keď si otvoríte rakúske noviny, môžete napríklad nájsť mapu Viedne. Je tam farebne presne odlišené, v ktorých štvrtiach, častiach Viedne žijú starousedľáci, rodení Viedenchania, teda „pravi“ Viedenchania. A v akom percentuálnom pomere sú k ostatným. A tiež v ktorých štvrtiach sú prisťahovalci z iných rakúskych spolkových krajín alebo tí, ktorí sa narodili v zahraničí. Iste, keď je tento administratívny, štatistický prehľad, dá sa dosiahnuť aj iný prehľad o obyvateľoch jednotlivých štvrtí, dá sa apelovať na občiansku bdelosť.

Keby v rámci sankcií neboli Európska únia a Aliancia NATO prerušili spoluprácu s Ruskou federáciou aj v oblasti boja proti terorizmu, možno by sme mohli posúdiť aj pomery v Rusku. Nelíšia sa totiž od myšlienok rakúskej ministerky. Rusko, ako je známe, prežilo najkrvavejšie teroristické útoky. Účastníkmi jedného z útokov boli aj dvaja známi herci zo Slovenska, ktorí utrpeli zranenia. V Moskve vybuchovali bomby samovražedných atentátnikov a atentátničiek v samotnom strede mesta a v jeho preplnených podzemných trasách metra. Jedna z bômb vybuchla pri noblesnom hoteli National s výhľadom na Kremľ, hneď vedľa budovy ruského parlamentu – dумы – a vedľa budov univerzity. Jediná nevybuchnutá bomba bola v taške kaukazskej samovražednej atentátničky v reštaurácii Grambinus, kúsok od slovenského veľvyslanectva. Skončilo sa to tragicky. Atentátničku dokázali prehovoriť, aby sa úmyslu vzdala. Pri zneškodňovaní bomby však zahynul 28-ročný pyrotechnik, otec dvoch detí. Vzápätí všetky dvory na okoli, prístup k vnútorným dvorom zamrežovali, vybavili zámkami. Vytvorili sa miestne, domové antiteroristické výbory. Je to základ pyramídy, ktorá siaha cez jednotlivé štvrte, ulice, mestá, oblasti, republiky až po vrch, po federálnu štruktúru zloženú z najvyšších predstaviteľov.

Tieto orgány, zložené z civilov a ozbrojených zložiek, sa pravidelne stretávajú každý mesiac. Vyhodnocujú bezpečnostnú situáciu, zmeny v oblasti svojho pôsobenia. Isteže, v štrnástmilionovej Moskve, v ktorej je hromadný pohyb obyvateľstva a ktorá sa denne nadúva o milióny prichádzajúcich, to nie je všeliek. Ale faktom je, že už niekoľko rokov ubehlo odvtedy, čo sa prijali osobitné opatrenia a Moskva zostala ušetrená drastických krvavých udalostí. Aj keď sa Rusko v médiách vníma ako autoritatívny štát, faktom je, že recept prepojiť civilnú, občiansku a policajnú a spravodajskú službu je istým sítom, ktoré v husto obývanom a navštevovanom meste či v mestách Ruskej federácie pomáha.

(ddk)

NÁZOR

Po parlamentných voľbách, v ktorých KDH dosiahlo výsledok 4,94 percenta a po prvý raz v histórii sa nedostalo do parlamentu, sa predseda KDH Ján Figel' vzdal funkcie lídra hnutia a na odstúpenie vyzval aj členov predsedníctva strany. V radoch KDH si podľa všetkého mnohí vydýchli. Minimálne ĽUD KDH, platforma vnútri hnutia, ktorá dlhodobo upozorňovala na problémy v KDH a vyzývala vedenie, aby ich riešilo.

Ujme sa ĽUD vlády v KDH

Podľa Jozefa Baču, zakladateľa platformy ĽUD KDH a predsedu KDK CENTRUM, KDH Bratislava I, a lídra platformy ĽUD KDH Miroslava Kráľa vedenie hnutia tieto hlasy nepočúvalo, preto rozhodnutie voličov poslať KDH na striedačku, bolo spravodlivé.

„Toto sme si za politiku s opotrebovanými tvármi politikov, za nedôslednú prácu s členmi KDH a za nesprávne vyhodnotenia predošlých neúspechov zaslúžili,“ povedal J. Bača pre SNN. KDH podľa neho dostane príležitosť len vtedy, ak zmení svoju politiku na ľudové hnutie, ktoré bude skutočne tvorené zdola.

„ĽUD-ové KDH s novými tvármi, s novými témami a s novým nasadením v práci môže vrátiť KDH do Národnej rady Slovenskej republiky,“ dodal Bača, podľa ktorého je nevyhnutné po zvolení nového predsedu a úplne nového vedenia hnutia začať intenzívne pracovať s novými ľuďmi. „KDH sa po dvadsiatich šiestich rokoch potrebuje vybrať lepšou cestou, a to najmä vnútri vo svojich štruktúrach a v práci s členskou základňou, so sympatizantmi, s voličmi a hlavne s ľuďmi v našej malebnej krajine. Silná kritika zaznieva v regiónoch, sklamanie zasiahlo našich členov, štruktúry KDH sú demotivované, demoralizované, všetci potrebujeme injekciu,“ uviedol. „ĽUD KDH bude preto žiadať, aby sa na všetkých okresných radách zúčastňoval v budúcnosti minimálne jeden člen predsedníctva KDH. Členovia predsedníctva by mali rotovať tak, aby sa na okresných radách zúčastnili postupne všetci, aby sa nestalo, že po niekoľkých rokoch delegáti okresných snemov netušia, kto sú podpredsedovia KDH. ĽUD KDH bude zároveň iniciovať vytvorenie odborných sekcií až po okresné rady KDH. O svojich regionálnych odborníkoch by mali rozhodnúť okresné rady KDH v rámci nových štruktúr. Do regiónov by navyše malo ísť z ústredia KDH viac finančných prostriedkov na podporu regionálnych akcií a prácu KDH v regiónoch, ako to bolo dosiaľ. Za nového predsedu KDH platforma ĽUD KDH navrhne levočského primátora Milana Majerského.“

Snem KDH, na ktorom by mali zvoliť okrem nového predsedu aj celé nové vedenie KDH, by sa mal konať 11. júna. Odstupujúci predseda Ján Figel' vyzval členov vedenia hnutia na zotrvanie vo funkciách až do pripravovaného snemu. Má to umožniť jeho funkčnosť a prijímanie potrebných rozhodnutí.

Imrich SEDLÁK v úzkom kontakte s Maticou, kultúrnym a politickým dianím

Jedinečnosť živého matičného organizmu

Univerzitný profesor PhDr. Imrich SEDLÁK, CSc. (nar. 21. januára 1933 v Červenici pri Prešove), patrí medzi najznámejšie, najvýznamnejšie a najzaslúžilejšie osobnosti slovenského literárnovedného, kultúrno-spoločenského a matičného dejstvom na Slovensku. Ako vedeckovýskumný pracovník a organizátor vedeckého života sa sústreďoval na slovakistickú literárnohistorickú, kulturologickú a literárno-múzejnú činnosť, spočiatku programovo spojenú najmä s rodným východoslovenským regiónom. Srdcovou záležitosťou a osudovou láskou pre prof. Imricha Sedláka sa stala Matica slovenská, kde naplno rozvinul a integroval všetky svoje činnosti ako literárny vedec a múzejník, organizátor inštitucionálnej zložky vedeckej práce, aj ako zaslúžilý funkcionár a všestranný činovník matičného spolkového hnutia.

Zhovárал sa Pavol PARENÍČKA – Foto: Juraj ANTAL

• Po vyše polstoročnej všestranne prínosnej činnosti žijete teraz „na zaslúženom odpočinku“ v malej turčianskej obci Belá-Dulice pri Martine stále však v úzkom kontakte s Maticou slovenskou, kultúrnym dianím a politickým životom. Čo hovoríte na súčasnú situáciu a rozličné krízy, vrátane vojnových? Málokto vie, že vaša matka tragicky zahynula na sklonku druhej svetovej vojny počas leteckého náletu na Prešov. Mali ste vtedy jedenásť rokov ...

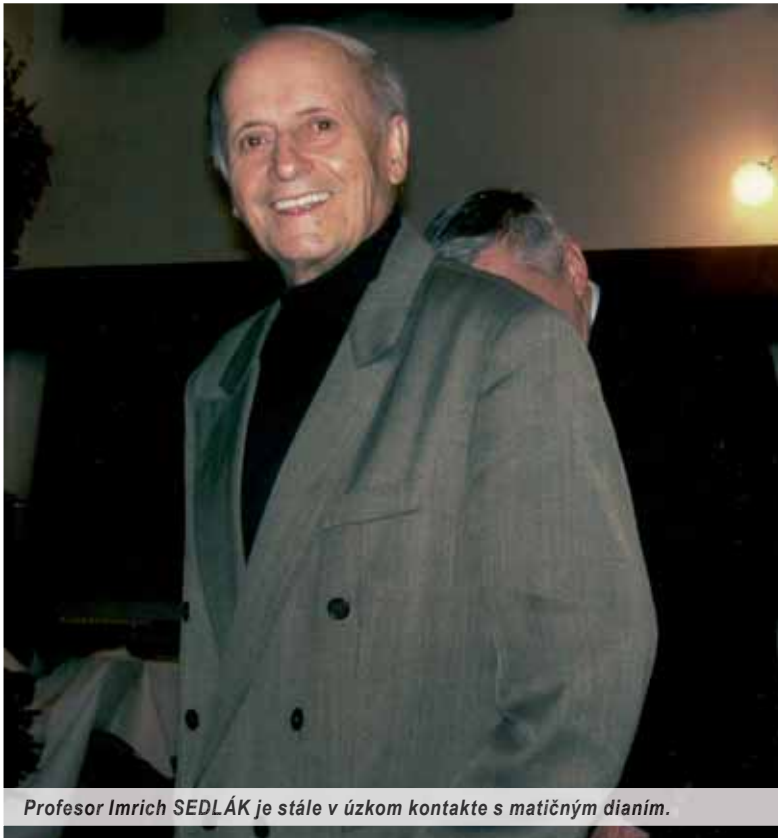
Áno, politickú situáciu doma a vo svete systematicky sledujem. Pravda, len na úrovni masmediálnych informácií. Vzrušuje ma celosvetový problém migrácie, ktorá zasiahla aj európske štáty a mnohým krajinám narobila značné problémy. Nestotožňujem sa s postojmi nemeckej kancelárky Angely Merkelovej, ktorá migrantov hodnotí globálne bez individuálneho princípu k ich charakteru. Zaujíma ma tiež svetový problém terorizmu a šírenie nebezpečných epidémií vo svetovom meradle. Z domácej politiky je na prvom mieste predvolebná kampaň, štrajk učiteľov a zdravotníkov, pričom kritický postoj zaujímam k nekultúrnosti viacerých politikov opozície, osobitne časté vystúpenia Igora Matoviča. So záujmom sledujem aktivity V4 a prípravu zasadnutia predsedníctva Rady EÚ na Slovensku.

• Známy ste najmä ako literárny vedec. Ktoré zo svojich početných literárnovedných prác, či už monografických alebo syntetických, považujete za najprínosnejšie?

V tvorivom prostredí prešovskej katedry sa moja činnosť sústreďovala na plnenie projektu Prínos literatúry a kultúry východného Slovenska v integračnom procese slovenských národných dejín. Rozsiahlu problematiku projektu obopína literárny a kultúrny vývin na východnom Slovensku od stredoveku po súčasnosť v troch vývinových etapách: 1. Strieborný vek, od stredoveku po revolúciu 1848 – 1849, 2. V čierťazniach búrok, roky 1848 – 1849 – 1918, 3. Svitane na východe, od roku 1918 po súčasnosť. Napĺňanie projektu trvalo vyše štyridsať rokov. Jeho výsledkom bola syntéza jednotlivých častí projektu, ktorá vyústila do rozsiahlej trilógie pod názvom Východné Slovensko v letokruhoch národa, s pod titulom Kultúrno-spoločenský, národno-politický a literárny integračný proces na východnom Slovensku, ocenená Prémiou Slovenského literárneho fondu v roku 2012.

• Okrem teoretickej práce vás doslova preslávila činnosť v oblasti literárneho múzejníctva, kde patríte medzi jeho zakladateľské osobnosti na Slovensku. Ktoré expozičné projekty by ste vyzdvihli?

Po príchode do Matice slovenskej sa literárne múzejníctvo stalo mojou pracovnou náplňou. Hlavnou úlohou bolo s kolektívom pracovníkov vytvoriť stálu expozíciu v zrekonštruovanej prvej budove MS, ktorá mala prezentovať slovenskú literatúru od veľkomoravského obdobia do začiatkov realizmu. V tomto období som spolupracoval s Múzeom Ľudovíta

Profesor Imrich SEDLÁK je stále v úzkom kontakte s matičným dianím.

Štúra v Modre na vybudovaní expozície Život a dielo Ľudovíta Štúra a jeho postavenie v slovenskom národnom živote. Pre pracovisko múzea, depozitár a expozíciu boli určené zrekonštruované priestory mestskej radnice. Po ukončení prác na rekonštrukcii budovy som pripravil scenár, podľa ktorého sa realizovala expozícia. Jej významným doplnkom bol fundovaný obsiahly sprievodca, ktorý vyšiel pod názvom Múzeum Ľudovíta Štúra v Modre. V nadväznosti na otvorenie múzea sa uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia Ľudovít Štúr v súradniciach minulosti a súčasnosti.

Druhou dôležitou úlohou Pamätníka národnej kultúry MS bolo vybudovanie expozície Alexandra Sergejeviča Puškina v zrekonštruovanom kaštieli v Brodzanoch pri Partizánskom. V spolupráci s Jurajom Chovanom sme pripravili scenár a výstavnícku časť realizovalo Výstavníctvo v Bratislave. Expozícia prezentovala puškinovské tradície v Brodzanoch a v ich okolí.

Významným literárno-múzejným stánkom na Slovensku bolo Literárne múzeum Pavla Horova v jeho rodných Bánovciach nad Ondavou. Môj vzťah k tvorbe tejto expozície a múzea vôbec značne posilňovala skutočnosť, že básnik bol mojim osobným dlhoročným priateľom. Významným doplnkom expozície je obsiahly fundovaný sprievodca aj o ďalších literárnych tradíciách Zemplína. Vytvoril som viacero podobných literárno-múzejných expozícií – Pamätný dom Pavla Jozefa Šafárika v Kobeliarovciach, Pamätný dom Jozefa Gregora Tajovského v Tajove, Pamätnú izbu Jozefa Miloslava Hurbana v Hlbokom, Pamätné izby Jonáša Záborského v Zábore a v Župčanoch a ďalšie.

• Srdcovou záležitosťou sa však stalo účinkovanie v Matici slovenskej, kde ste pôsobili vyše šesťdesiat rokov. Ako hľadáte na novodobé matičné milníky – roky 1968, 1989, 1990, 2000 a 2010, ktorých ste boli účastníkom vo vrcholových matičných funkciách?

Keď sa začiatkom šesťdesiatych rokov rozvinulo hnutie o úplné obnovenie činnosti MS, bol som prvý na katedre, a myslím si, že aj v Prešove, ktorý sa aktívne zapojil do tohto hnutia. Moja iniciatíva zaktivizovala filozofickú i pedagogickú fakultu, Prešov a okolie a rozšírila sa na celé východné Slovensko. Spontánne sa uskutočňovali obecné a mestské zhromaždenia, na ktorých sa prijímali rezolúcie a jednoznačné stanoviská hlásiace sa k MS a žiadajúce úplné rehabilitovanie jej činnosti. Najväčšia manifestácia sa uskutočnila 16. 5. 1968 v Prešove, na ktorej vyše päťtisíc účastníkov vyjadrovalo svoj vzťah k MS. Prijali sme na nej rezolúciu o súčasnom poslaní MS v slovenskom národnom živote. Po manifestácii členovia MO MS na svojom mimoriadnom zasadnutí zvolili výbor a mňa za predsedu a delegáta na VZ MS v Martine. Na tomto celomatičnom VZ ma zvolili za podpredsedu MS.

Po vstupe okupačných vojsk na naše územie 21. 8. 1968 sa v MS vytvorila dusivá atmosféra. Vedúci funkcionári MS, predseda, správca a vedecký tajomník boli v tom čase mimo Martina, a preto na riešenie tejto situácie som bol pozvaný ako podpredseda. Po príchode do Martina som sa snažil s niekoľkými pracovníkmi MS a jej priaznivcami z mesta pozitívne vplyvať na matičné prostredie. MS vtedy vydávala Národné noviny, na ktorých som bol uvedený ako šéfredaktor. Pre ich protiokupačný obsah, najmä za články proti Vasilovi Bifakovi a Sovietskemu zväzu, som bol súdený a odsúdený Okresným súdom v Martine.

V čase komunistickej konsolidácie začiatkom sedemdesiatych rokov som musel opustiť fakultu a po päťročnom pôsobení v prešovskom múzeu som sa v zložitých pomeroch stal vedeckým pracovníkom MS. V priaznivejších matičných podmienkach som vytvoril dielo, ktoré je v oblasti muzeológie jedinečné a v literárnej vede a kultúre aktuálne aj v súčasnosti.

Na prelome rokov 1989 – 1990 v období nežnej revolúcie som bol v skupine, ktorá presadzovala nové pomery v MS vo všetkých zložkách jej pôsobenia. Nastalo obdobie mnohých rokovaní, diskusií, viacerých celomatičných zhromaždení a na ministerstvo kultúry bol predložený návrh na riešenie problémov v MS. Pracovná skupina na čele s Blažejom Belákom ma navrhla za správcu MS, vedeckým tajomníkom sa stal Tomáš Winkler a vedením inštitúcie bol dočasne poverený Viliam Gruska. Na VZ MS v auguste 1990 ma potvrdili vo funkcii správcu a v zložitej situácii na prvom zasadnutí nového výboru bol za predsedu MS v neprítomnosti zvolený Jozef Markuš.

Priaznivú situáciu vo vedeckej činnosti MS však negatívne ovplyvňovali markušovské mimomatičné aktivity, ako bol Národný poklad, Nadácia MS, Neografia, matičné fondy, účasť v rozličných iných fondoch a ďalších finančných a kultúrno-spoločenských zoskupeniach, čo oslabovalo pozície predsedu MS aj vo verejnom živote a vyústilo do súčasných súdnych sporov. Dvadsaťročným celomatičným markušovským turbulentciám urobilo koniec VZ MS v roku 2010. Na povrch rokovaní sa dostali veci, ktoré v oblasti finančnej politiky prekračovali hranice únosnosti. Aj táto skutočnosť viedla delegátov VZ k rozhodnutiu, že za predsedu MS zvolili Mariána Tkáča. Ten po nástupe do funkcie úzko spolupracoval s vedeckými, kultúrnymi a cirkevnými ustanovizňami. Prejavilo sa to vo zvýšenej aktivite MS, čím oslovil širšie kruhy slovenskej spoločnosti. Marián Tkáč sa dostával do vedomia matičiarov aj sympatizantov MS svojimi publikáciami z literárnych a matičných dejín a osobnou aktívnou účasťou na vedeckých konferenciách a vystúpeniami na kultúrno-osvetových podujatiach. Pozitívne hodnotím jeho úzky kontakt s vedeckými pracovníkmi pri plnení úloh jednotlivých pracovísk MS. Podporoval vydavateľskú činnosť a v našom prípade najmä zborník Slovakistika I. – II., Matica slovenská v národných dejinách, Dejiny slovenskej literatúry I. – II., trilógiu Východné Slovensko v letokruhoch národa, Päťdesiat rokov v slovenskom národnom živote a iné.

• Čo hovoríte a ako hodnotíte súčasnú situáciu v Matici slovenskej? Akými cestami by sa matičná budúcnosť mala uberať? Kde a aké sú jej perspektívy?

Súčasná postavenie MS v slovenskej spoločnosti je dosť zložitá. MS nemá v spoločnosti také miesto, aké jej významom a poslaním prináleží. Spôsobujú to celospoločenské pomery, ale aj situácia v samotnej inštitúcii. Chýbajú finančné dotácie, čo významne zasiahlo personálnu aj vydavateľskú činnosť MS, ale prejavilo sa to najmä znížením počtu vedeckých pracovníkov. Navyše, v MS v súčasnosti niet vedeckej osobnosti, ktorá by mobilizovala, koncentrovala a vedecký výskum aktivizovala aj za tejto situácie. MS svojou činnosťou by sa mala viac otvoriť verejnosti a priazlivým programom vplyvať na jej okolie. Vo vedeckej oblasti by sa mala viac zamerať na tie otázky, ktorým sa nevenujú iné vedecké a kultúrne ustanovizne a výsledky primeranou formou šíriť v členskej základni a medzi obyvateľstvom. Miestne odbory by mali lepšie spolupracovať s obecnými samosprávami a spoločne zabezpečovať kultúrno-osvetový život obcí. MS by sa mala usilovať programovo sa dostať do prostredia vedeckých a kultúrnych ustanovizní celoslovenského významu a nadväzovať spoluprácu aj s cirkevnými zložkami. Osobitnú pozornosť treba venovať mládeži.

Prenasledovanie kresťanov na Slovensku nabralo reálnu podobu

Kostol nie je miestom len pre vyvolených

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: SNN; Karikatúra Andrej MIŠANEK

O odvolanom arcibiskupovi Róbertovi Bezákovi vzniklo niekoľko kníh. Rozruch vyvolali len tie, ktoré boli voči biskupovi kritické. Média útočili nielen na Šebastiána Laba, ktorý napísal knižku *Pravda o odvolanom arcibiskupovi*, ale aj na jej vydavateľa Jána Košiara, trnavského kňaza. Predstavitelia cirkvi sa nevyjadrovali ani ku knižkám, v ktorých sa R. Bezák vyznával zo svojich netradičných názorov, ani ku knižkám, ktoré z neho robili hrdinu.

Ján KOŠIAR na pápežskej audiencii v Ríme.

Bezáka považovali liberálne médiá za rebela v cirkvi, čo im vyhovovalo. Ak chceš psa biť, palicu si nájdeš. A toto bola vhodná palica na slovenskú cirkev. Aktuálne tie isté médiá hromžia proti kňazom, ktorí sa podpísali pod predvolebnú výzvu Iniacitíva 2016 na podporu Kotlebovej strany. Ak Kotleba predstavuje opak Bezáka, tak je to pochopiteľné. Marie Vrabcová, ktorá vydala knižku rozhovorov s Bezákom, na blogu domov.sme.sk napísala: „Stranu xenofóbneho Mariana Kotlebu podporujú napríklad katolícky kňaz z Trnavy Ján Košiar, farár z Dlhej pri Trnave Ignác Juruš a jeho brat Gabriel Juruš z komunity Slovákov v kanadskom Montreale,“ a kritizo-

vala trnavského arcibiskupa Jána Oroscha, že „nevyvodil voči kňazom zo svojej diecézy, ktorí podpísali výzvu za Kotlebu, žiadne dôsledky“.

■ KREŠŤANSKÁ ORIENTÁCIA

Hystéria okolo strany Mariana Kotlebu nemá racionálne jadro. Ak sa na Slovensku vyššie sedemdesiat percent obyvateľov hlási ku kresťanstvu, nemôže v tomto smere vyvolať rozruch strana, ktorá sa ku kresťanstvu hlási. Nejde o (ne) podporu strany, ale problémom je, ak je niekto v demokratickom štáte kvôli svojmu osobnému politickému názoru perzekvovaný. Kňazi, ktorí podporili ĽS NS, prejavili iba svoj názor.

Konzervatívny server postoj.sk má na slobodu prejavu iný názor. Na svojom blogu tvrdo napadol trnavského výpomocného duchovného Jána Košiara, že v tamjšej Bazilike sv. Mikuláša propagoval fašizmus a fašistov. Pozastavoval sa nad tým, že na omši bol prítomný predseda ĽS NS Marian Kotleba. Veľmi mu to prekážalo, aj keď v ten deň mala Kotlebova strana v Trnave míting a jeho účasť na omši bola osobnou návštevou. Košiar teda požiadal redakciu o uverejnenie svojej homílie, ktorá sa stala predmetom kritiky.

■ INKVIZITORSKÉ POSTUPY

Ibaže to, čo urobil postoj.sk, sa nedá inak nazvať než pohonom na čarodejnice, zaváňajúcim praktikami stredovekej inkvizície. Redakcia síce súhlasila so zverejnením homílie, ale s podmienkou, že najskôr odpovie na tri otázky: Prečo dovolil združeniu Magnificat robiť v tretiu pôstnu nedeľu v trnavskej Bazilike sv. Mikuláša propagačné video pre Mariana Kotlebu? Či vedel na začiatku bohoslužby, že ho tam budú nатачаť? A tretia otázka znela: „Verejne ste podporili stranu Mariana Kotlebu. Neprekáža vám jeho nenávisťná rétorika (cigánski paraziti a pod.)? Je to podľa vás v súlade s kresťanským učením?“ Napriek tomu, že kňaz Košiar odpovedal na všetky otázky, redakcia žiadala od neho odpoveď na ďalšie: Či mal vedomosť o tom, že budú nатачаť M. Kotlebu? Pri odpovedi na tretiu otázku sa opierate o listy sv. Pavla a cirkevné

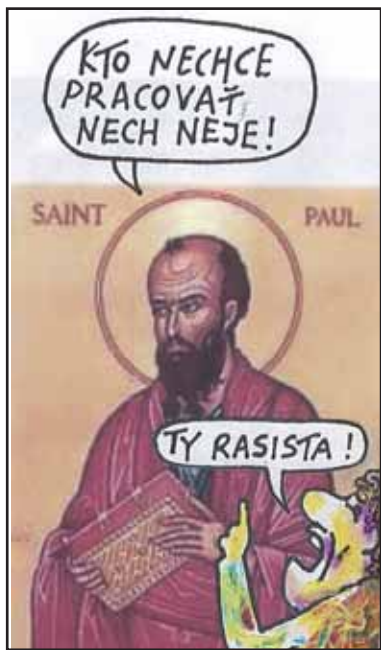
dokumenty, ktoré však tento jav (vzťah k práci) nespájajú s konkrétnou rasou či etnikom, ako to robí M. Kotleba. Nie je teda predsa len jeho rétorika prinajmenšom nebezpečná?”

Otázky redakcie postoj.sk možno naozaj prirovnať k praktickým inkvizíciám. Napokon redakcia uverejnila homíliu Košiara, o ktorej sa emeritný arcibiskup Ján Sokol vyjadril, že nebola nijakou volebnou kortešačkou.

■ DVOJAKÝ METER

V súvislosti s ostatnými voľbami znepokojuje skutočnosť, že samotní predstavitelia cirkvi a kresťanského života skláňajú chrbát pod nátlakom zvonku. Keď po voľbách v roku 2010 sa za zvláštnych okolností stal hlavným poradcom (a vraj aj druhom) premiérky Ivetky Radičovej rehoľník Marián Balázs, cirkev mlčala. Hlavnoprúdové médiá mlčali.

V každom prípade ide o znepokojujúci jav, o svedectvo, že aj na Slovensku čelíme prenasledovaniu kresťanov a stíhaniu za politický názor. Zatiaľ zvnútra.

hudobné nástroje!) vrešali na ministerstve kultúry...

■ KÁŽU O MORÁLKE...

Tým hercom, čo na bratislavskom Námestí SNP reagovali na budúcu vládu skôr, ako sa narodila, čo strašili národ morálnym bahnom, do ktorého sme upadli, odkázal pred Veľkou nocou popredný umelec javiska a filmu, rozhladený človek a skvelý pedagóg Martin Huba: „Moji mladší kolegovia väčšinou ničia svoje IQ a osobnosť v bezduchých seriáloch, takže ich uvažovanie časom získa hĺbku uvažovania seriálových hrdinov.“ A žijúci klasik slovenských pesničkových textov, populárny autor cestopisov, kedysi aj parádny televízny zabávač Boris Filan pred časom v jednej úvahe povedal, že príd čas, keď sa budeme nielen čudovať sami sebe, ale aj hanbiť za to, koho sme to považovali za celebrity.

Takže priatelia z bratislavských divadiel: Istotne máte právo vyjadrovať sa k stavu spoločnosti, ale k slušnosti patrí vyčkať, kým si novozvolení páni sadnú za stôl a dohodnú ako ďalej. V civilizovanej spoločnosti býva zvykom, že ešte aj po tom, čo sa po voľbách nájde zhoda koalíčných strán, ešte aj po tom, čo vláda vznikne, nechá sa jej sto dní, aby mohla pokiaľ možno pokojne naštartovať svoju cestu k stanoveným cieľom. Mali by to vedieť aj politici, ale čo už s nimi? Niektorí sa museli prejavovať ihneď, lebo sa hľadali do Bruselu, možno si predtým museli ešte odskočiť k niektorému z dobre známych podnikateľov na kávičku (pravda, nie k takému, čo si všetko nakrúca), tým treba netrpezlivosť prepáčiť. Vy však nemárnite čas! Dosť sa nabeháte po Paneláku, Zoo, medzi Hornou-Dolnou a Kredencami, z reklamy do reklamy... A tak sa nečudujte, ak sa potom už človeku nechce ísť za vami do divadla.

Nevraživosť voči slovenskej štátnosti je bratislavským hercom vlastná

Pokračovanie tragikomického seriálu

Ján ČOMAJ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Ešte si nová koalícia ani nestihla potriasť ruky a dohodnúť sa na prioritách budúceho smerovania Slovenska, už dvesto umelcov podpísalo vyhlásenie, že sa nemôžu prizerať morálnemu marazmu, v akom sa brodí naša spoločnosť. „Parlamentné voľby,“ píš, „ukázali zúfalstvo a pocit beznádeje z toho, ako národ volil.“ Logicky teda vyplýva, že aby sa situácia zmenila, treba vymeniť národ. Iniciátormi výzvy a zhromaždenia boli bratislavskí herci.

Impulzom na zvolanie mítingu, na ktorom chceli demonštrovať svoje vyhlásenie, bolo sklamanie, že Richard Sulík nedostal poverenie zostaviť vládu z pravicovo orientovaných politických strán – aj keď ako dôkaz morálneho krachu národa uvádzali, že sa do parlamentu dostala strana, ktorá „je spojená s extrémizmom a fašizmom“. Každému však bolo jasné, že kotlebovci v novom vládnom období určite rozhodovať nebudú, teda mali len maskovať skutočný dôvod mítingu. Tým bola explózia nenávisti voči Slovenskej národnej strane, vyvolaná rozhodnutím ísť do vlády so Smerom. Nikto sa nečudoval, že sa k demonstrácii, na ktorej sa zišlo asi tisíc ľudí, pripojil Richard Sulík. Prišiel o veľa, dokonca o moc. Lebo s mocou už naisto rátať. Asistovala mu pani Nicholsonová, ktorá sa zrazu stala „dvojkou“ SaS. Miništrovali rozliční páncovia, pána doktora Osuského nevynímajúc, patrí k štáliciam podobných scén. Politici, ako je on, neustále sa dovolávajúci politickej slušnosti, by však mali vedieť, že v demokratických krajinách sa výsledok slobodných volieb nekritizuje, nespochybňuje a najmä nepredstavuje ako národný horor.

■ ŽIVENÍ ZLOBOU

Pred veľkonočnými sviatkami sa nepatrilo takýmto zamyslením ovplyv-

ňovať sviatočnú náladu čitateľov. Nemožno ju však nespomenúť ani marginalizovať a najmä netreba na ňu zabudnúť. Číťte z nej totiž nielen negatívny postoj istej časti umelcov, niektorých hercov predovšetkým, k vývinu povolebnej situácie na Slovensku, ale zaváňa tu aj čosi pre nich príslovečné: nevraživý postoj k slovenskej štátnosti. Ten v bratislavskom divadelnom prostredí páchne trvalo. Za éry dramaturgovania pána Porubiaka v SND sa programovo, z princípu neuvádzali slovenské divadelné hry – dokonca ani novodobá klasika z druhej polovice 20. storočia (Karvaš, Solovič, Zahradník, Kočan a i.), až musel renomovaný teatrolog Dr. Milan Polák opakovane vyjadriť

svoj stručne formulovaný názor: Slovenské národné divadlo nie je ani slovenské, ani národné. Ľudia nezabúdajú ani na horúce hlavy vépenkárov z radov divadla, ktorí vyhodili na ulicu – z Činohry SND i z miesta docenta na Vysokej škole múzických umení – ikonu slovenského herectva Štefana Kvietika za to, že sa dal prehovoriť vedením SNS, aby v rozhodujúcej chvíli, keď išlo o všetko, bol ich poslancom vo federálnom parlamente. Postoj istej slovenskej herečky, ktorej nebolo hanbou byť velyslyankyňou Slovenskej republiky, k Matici slovenskej je všeobecne známy. Pamätáme si aj hereckú šou „Zachráňme kultúru!“, keď s bubnami, činelmi a trúbami (myslím tým

NA MARGO

Už od januára 2016 sme v našej Matici slovenskej v Dubnici nad Váhom pripravovali autobusový zájazd do Nitry, ktorý sme aj uskutočnili na Jozefa (19. marca 2016). Cestou sme navštívili Veľký Klíž a stredoveký kostolík sv. Michala z 12. storočia, ktorý sa nachádza v tejto obci. Na cintoríne pri kostolíku sme položili kyticu na hrob Ladislava Ťažkého. Prezreli sme si aj zámok prezidentov v Topoľčiankach a Baziliku sv. Emérána v Nitre.

List umelcom

Pekný a na dojmy bohatý deň sme chceli zakončiť oddychovou bláznivou komédiou v nitrianskom divadle Andreja Bagara. Bola plná smiechu, vtipných gagov a treba povedať, že aj výborných výkonov nitrianskych hercov, ktorí sa vyžívali v tejto uvoľnenej veselohre. Niekedy (a dosť často) nám síce zmrzol úsmev na perách, keď herci použili slovné, no nielen slovné, niektoré krčmové pomenovania ľudských genitálií úplne bez zábran. A vulgarizmy typu „do riti“ boli tými najnevinnejšími. Ale komédia bola naozaj bláznivá, veľmi dobre sme sa bavili a niektorí návštevníci hercom odpustili tieto úlety.

Potom nastal šok. Pani Pavlíková začala čítať pamflet umelcov, ktorí podporujú neslušné vystúpenia „tiežumelcov“ z tzv. Divadla tanca v Banskej Bystrici a protislovanské vystúpenie amatérov z Brezna. Nastal šum v hľadisku, ľudia, ktorí sedeli na krajných sedadlách, odchádzali, ozvali sa protestné slová tých, ktorí nesúhlasili s textom. Tiež som sa pokúšal opustiť sálu, ale, žiaľ, bol som príliš v strede a tak som sa stal s ostatnými, ktorí s textom nesúhlasili, nedobrovoľným rukojemníkom pani Pavlíkovej. Hoci..., bolo čo stlačiť. Počas predstavenia boli prsia pani Pavlíkovej poriadne stláčané zo všetkých strán jedným z hrdinov hry. Tak ma napadlo, prečo sa pani Pavlíková nevyzliekla a nebehala s natriasajúcimi sa prsiami po javisku? Veď to by bola tá najúčinnnejšia podpora a obdiv „nahotinkám“ v bystrickom Divadle tanca! Načo toľko slov... No a anglicky znejúce mená osôb v tejto veselohre mohli amatérov z Brezna tiež podporiť nejakými šľavnatými výrazmi na adresu Rusov, Slovanov alebo priamo nás Slovákov. Veď je to teraz také „IN“...

Podľa nálady a reakcií prítomných vo vracajúcom sa autobuse som nebol sám, ktorí sme odchádzali z nitrianskeho divadla smutní. Kde sú tie časy, keď slovo umelec znamenalo aj národovec, múdry, slušný človek. Páni herci, proti čomu bojujete? Proti Bohu? Proti národu? Prečo?

Ján SÝKORA
Dubnica nad Váhom

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Privlastňovanie je priamy vzťah medzi (najčastejšie) osobou a vecou, ktorá vlastníkovi náleží. Slovenčina má viacero spôsobov, ako vyjadriť privlastňovanie osobe. Jedným z nich je zámeno. Pri označovaní vlastníckych vzťahov patria osobné privlastňovacie zámená k najčastejším formám.

Prosím, vložte Vašu kartu

Zámená odkazujú, ukazujú na podstatné, prídavné mená, príslovky a číslovky. Majú naj všeobecnejší význam a rôznu formu. Sú slovným druhom bez pomenovacej funkcie a bez vlastných gramatických kategórií. Ak majú plniť svoju úlohu, musia mať rovnakú formu a syntaktickú funkciu ako slovné druhy, na ktoré odkazujú.

Absencia vlastných gramatických kategórií znamená, že sa na základe analógie s pomenovacími slovnými druhmi hodnotia ako adjektívne tvary. Zhodujú sa v osobe a čísle s pomenovaním vlastníka (osoba, zviera, vec), resp. v rode a čísle s entitou, ktorá sa privlastňuje. V texte získavajú osobitý význam, napr. vlastnícky vzťah (môj dom), vzťah k tomu, čo vlastníkovi prislúcha (náš spolok), príbuzenský a iný spoločenský vzťah (jej syn, tvoj Ján, ich kolega, jeho zamestnanci), vzťah subjektu k deju, pôvodu k výtvoru (váš záujem, naša otázka, jeho maľba).

Popri rodových tvaroch má slovenčina aj zvrtné svoj. To stojí v opozícii k ostatným osobným privlastňovacím zámenám. Nemá nominatív a vždy sa vzťahuje na subjekt. Je bezrodové, považuje sa za univerzálny prostriedok pre všetky čísla a osoby. Zámeno svoj je typické len pre slovanské jazyky. Jazyky ako angličtina, francúzština a nemčina nemajú analogické privlastňovacie zámeno a častejšie používajú zámená osobné. No fr. tu aimes ta mère – doslovne preložené ako máš rád tvoju mamu, si v slovenčine vyžaduje použiť zvrtné svoj: Máš rád svoju mamu. S podobnými spojeniami sa stretávame často. Príkladom je pokyn na displeji bankomatov Prosím, vložte Vašu kartu, čo je doslovný preklad angl. Please insert your card. Takéto spojenia sa objavujú v reklamách, sloganoch, návodoch ap., a aj v bežnej hovorenej a písomnej komunikácii: z bezpečnostných dôvodov znova zadajte Vaše heslo; vdýchnite život vašim vlasom; podelfte sa s nami o vaše zaručené tipy; môžete si prevziať vašu objednávku.

Netýka sa to iba zámena váš. Všimnime si vetu Bratia prezradili ich recept na dlhovekosť. Do hry tu okrem gramatiky vstupuje aj významový zreteľ. Ak zámeno ich privlastňuje tretej osobe plurálu, vyvstáva otázka: kto sú oni, na koho toto zámeno odkazuje? Subjektom deja sú bratia, štruktúra vety a úloha tohto slova ako gramatického podmetu predpisuje pri vyjadrení vzťahu príslušnosti použiť reflexívum: bratia – svoj, nie bratia – ich. Správne tak je Bratia prezradili svoj recept na dlhovekosť. Ani veta: Páv je obľúbený pre jeho krásne perá, nie je gramaticky správna. Zámeno jeho odkazuje na tretiu osobu mužského/stredného rodu, pričom komunikačne ide o osobu, ktorá sa na komunikácii priamo nezúčastňuje. Ak sa má privlastňovaná entita perá prisúdiť vlastníkovi páva, ktorý je podmetom vety, toto stotožnenie sa udeje iba pomocou zvrtného zámena: Páv je obľúbený pre svoje krásne perá.

Alexandra CHOMOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB

Dušan Jurkovič a miestni nadšenci nám dali Tatry akoby na dlaň

Keď vrcholil zlatý vek slovenských veľhôr

Ján ČOMAJ – Foto: Emil SEMANCO

Za tých sto rokov, čo sa Vysoké Tatry stali našim najvyhľadávanejším miestom turistiky, zimných športov a liečebných pobytov, bolo niekoľko vln ich zveľaďovania. Obyčajne sa spomína len ich „novovek“. Istotne, v rokoch po druhej svetovej vojne sa tu masívne rozširovali liečebné kapacity, stavali moderné strediská (Odborár, Metalurg, Hutník, Borovica...), pred MS 70 v klasických lyžiarskych disciplínach sa zrodilo veľkorysé dielo – Areál snov, a vyrástlo niekoľko skvelých hotelov, v poslednej etape sa modernizovala ich sieť pre najbohatšiu klientelu, vznikli nové zjazdové trate i prehnaná výstavba apartmánov...

Ani jedna z týchto vln však nedosiahla rozmery „zlatého veku Tatier“. Ten sa písal v prvých desaťročiach 20. storočia.

Už na samom začiatku turistickej éry nadobudli Tatry svoje budúce črty. Už vtedy sa stali ich centrom tri osady – Tatranská Lomnica, Starý Smokovec a Štrbské Pleso. Neuveriteľne rýchlo tu vyrástli tri prvé hotely na vysokej európskej úrovni – Grand hotel Praha v Tatranskej Lomnici, Hotel Grand v Starom Smokovci a Grand – dnešný Kempinski na Štrbskom Plese, a množstvo penziónov a súkromných vil s možnosťou ubytovania.

■ NEVÍDANÉ-NESLYCHANÉ

V čase, keď sa v Európe len dokončovali železnice medzi veľkými mestami a panstvo sa ešte vozilo v kočoch, my sme postavili elektrifikovanú trať z Popradu do Smokovca a z Tatranskej Lomnice na Štrbské Pleso, pričom od diaľkového rýchlikového spojenia novej košicko-bohumínskej

Lomnický štít v zime.

skej trate pribudla unikátna ozubnicová železnica zo Štrby na Štrbské Pleso. A pod Slavkovským štítom, na ideálnej križovatke vysokohorských chodníkov, na Hrebienku sme postavili ešte aj pozemnú lanovku zo Smokovca.

Meniareň elektrického prúdu pre nové trate dodnes stojí na pomedzí Starého a Horného Smokovca. Hriešne zanedbaná unikátna pamiatka, ktorá nám robí hanbu. Pritom netreba nijaké rozprávkové investície na jej zmrŕtvychvanie, na to, aby tu napríklad vzniklo múzeum Horskej služby alebo Tatranská galéria, ktorá donedávna stála iba pár metrov vyššie, len sa z nej, ako inak, stala krčma (a zo susedného kníhkupectva butik drahých športových oblečení).

■ ROZVOJOVÉ IMPULZY

Ctime si úsilie všetkých, čo Tatry po roku 1918 zveľaďovali. Bola to predovšetkým úžasná aktivita liptovských a spišských finančníkov, ktorí sa začali prejavovať už v časoch nepravých – za Uhorska. A zrazu mohli investovať v slobodnom štáte! Uctiť si treba aj celoštátnu penzijnú spoločnosť (postavila napríklad „penzák“ – v tých časoch jedno z najväčších sanatórií pre choroby dýchacích ciest v Európe (dielo architekta M. M. Harminca), úsilie lekárov Szontágya, Guhra, Pulmana a mnohých ďalších v rozvoji liečebných stredísk, aj neznámych drobných českých podnikateľov, zväčša nedávnych legionárov, ktorí si v Tatrách našli nový domov – zároveň tak vznikali malé penzióny, lebo ich majiteľom

Lanovka na Skalnatom plese.

Legiobanka za podiel pri vzniku republiky požičiavala takmer bez úrokov. Ti všetci pokladali Tatry za svoje. To bol veľký impulz pre ich zlatý vek.

Z dnešného pohľadu priam zázrak: Musel nastať súzvuk istoty investovania, hospodárskeho rastu, mierového života a rozhodnutia žiť v tomto prostredí. Pre mnohých jedinom možnom. Boli to totiž roky tuberkulózy a veľa legionárov prišlo do Tatier za zdravím. Výstavba vysokohorských sanatórií dosiahla svoj vrchol, keď sa v roku 1941, teda už v čase prvej Slovenskej republiky, otvorilo jedno z najväčších a najmodernejších zariadení na liečbu tuberkulózy na svete – vo Vyšných Hágoch.

Postavila sa unikátna Cesta slobody – malá diaľnica okolo tatranského oblúka – od Lysej Polany a Javoriny cez Ždiar, Tatranskú Kotlinu, Matliare, Lomnicu, Smokovec, Vyšné Hágy, pod Štrbské Pleso (s odbočkou ku kúpeľnej osade) a popod Kriváň na hlavnú cestu Prešov – Poprad – Žilina. V tom istom čase sa vybudovali aj všetky potrebné spojenia z Cesty slobody smerom dolu – do Kežmarku, Veľkej Lomnice, Starej Lesnej, Veľkého Slavkova, Popradu, Svitú, Štoly, Važca a Štrby, a postupne celá sieť lokálnych ciest. Na tie časy neuveriteľné. S novým povrchom, mierne rozšírenou vozovkou a premostením roklín plne slúži až dodnes.

■ OBDIVNÉ VEĽDIELO

Čo je to však proti stovkám kilometrov vysokohorských ciest a chodníkov! Vôbec si neviem predstaviť, kto by to dnes robil a čo by to asi stálo! Už len samotná magistrála! Veď ju poznáte. Pevný kamenný chodník vedie od Troch studničiek strmo na Jamské pleso. Stade pohodlná promenáda k Štrbskému plesu, medzitým odbočky, dole, aj do Furkoty, ale nenechajme sa pliesť, kráčajme ďalej na Popradské pleso, serpentínkami na Ostrvu, popod Batizovský štít a Gerlach k Sliezskeму domu... Hodina oddychu, radšej čaj ako pivo, neoťažia vám nohy – a kráčate nad lesom (či bývalým lesom) na Hrebienok, k Zamkovského chatu na Skalnatom Plese – a už strmhlav dole k Brnčálke, alebo cez Malú Svišťovku do doliny, ak nechcete pokračovať k Belianskym Tatrám, a cez Meďodoly k hlavnej ceste... a pritom som tú cestu aspoň opticky skrátil, ako sa len dalo. A teraz si predstavte, koľko je z nej upravených chodníkov rozličnými smermi! Len zo Sliezskeho domu ich máte toľko, že by vám trvalo

najmenej týždeň, než ich všetky prejdete – priamo dole do Polianky, šikmo dole k Tatranským Zrubom, rovno na Hrebienok, strmo hore na Poľský hrebeň, stade nekonečnou Bielowodskou dolinou k Javorine alebo cez Prielom na Zbojnícku chatu, odtiaľ Priečnym sedlom na Téryho chatu alebo dole do Smokovca... A to je len nepatrný výsek z pavučiny tatranských ciest. Neviem si predstaviť, kto by to dnes vytvoril! Ručne. Kameň za kameňom. Pol roka z roka, lebo dlhšie sa tu robiť nedá. A koľko by to trvalo! A čo by to stálo!

Naším dedom a pradedom, vtedy ešte mladým a robotným tatranským chlapom, čo chodníky a cesty v čase-nečase zlatého veku Tatier vytvorili – hlboká úcta! Ak by raz niekto vypísal anketu, čo je najväčšie stavebné dielo v Tatrách, Areál snov (po novom snow) aj s mostíkmi, aj s bežeckými traťami, aj so všetkým možným by som dal na druhé miesto. Na prvom by bola magistrála.

■ PLÁNY NA LANOVKU

Zdá sa, že prvý raz o nej padla zmienka v roku 1895 na porade Uhorskej prírodovedeckej spoločnosti, ktorá chcela postaviť v Tatrách celoročne fungujúcu meteorologickú stanicu s hviezdárňou. Uvažovalo sa o realizácii staršej a pomaly už zabudnutej myšlienky meteorológa Pflina postaviť takéto pracovisko na Rysoch. Zakladateľ hurbanovského observatória Mikuláš Konkoly nesúhlasil, prihovárал za ľahšie dostupný Slavkovský štít aj preto, že Hrebienok nad Starým Smokovcom začal už byť výletným miestom a Smokovec bol už centrom Tatier. V hre bola aj Tatranská Polianka, od roku 1909 známe kúpeľné stredisko – šéfkár sanatória Dr. Guhr, inak najaktívnejší organizátor vysokohorských športov a turistiky, začal presadzovať lanovku na Gerlach, pričom do Gerlachovského kotla mala viesť z Polianky pozemná lanovka a z kotla na štít visutá lanovka s jednou podperou. Názory sa rôznili a roky utekali. Konečne v roku 1930 vstúpil do polemiky riaditeľ kúpeľov v Tatranskej Lomnici Ing. Juraj Országh a v tatranskom časopise Z našich hôr a lázní uverejnil článok, v ktorom uviedol niekoľko dôvodov pre lanovku z Tatranskej Lomnice na Lomnický štít.

Dva roky trvala ostrá výmena názorov odborníkov a Tatrancov. Autor článku, ktorý to všetko vyvolal, dostal však veľkú posilu: do sporu sa potichu zapojil jeho brat JUDr. Jozef Országh,

v tých časoch slovenský krajinský prezident. A bolo to. Vyhlásila sa verejná súťaž. Komisia vybrala chrudimskú firmu Wiesner (neskôr známu výrobou výťahov a ťažných zariadení ako Transporta Chrudim). Tá si za autora architektonického riešenia vybrala nášho Dušana Jurkoviča, známeho v Čechách najmä nádhernými stavbami v Luhačovicích, ale už populárneho aj impozantnou mohlou M. R. Štefánika na Bradle.

■ PRVÁ NA SVETE

Lanovku začali stavať presne pred osemdesiatimi rokmi – začiatkom apríla 1936. Úsek Tatranská Lomnica – medzistanica Štart (tu bol totiž vtedy štart niekdajšej bobovej dráhy) – Skalnate pleso postavili za rok! V lete 1937 – a to už prebehli všetky náročné technické skúšky – sa ňou viezli prví návštevníci. Unikátne dielo, písala vtedy svetová tlač. Ďalšiu podobnú lanovku vo švajčiarskych Alpách dali do prevádzky až o dvadsať rokov neskôr!

Odborníci obdivovali technickú kvalitu diela, návštevníci staviteľskú pompéznosť budov – údolnej stanice, medzistanice a hotela Encián s dovtedy vrcholovou stanicou na Skalnatom plese. Nešťastný bol len Dušan Jurkovič. Sotva sa hotel otvoril, už si jeho užívateľ začal robiť úpravy a prístavby, len aby mal zaručený vyšší obrát. Na konzultácie s architektom nemienil strácať čas. Veď to poznáte. Kapitalisti sa nemenia.

■ HROZNÁ DRINA

Už stavba lanovky na Skalnate pleso bola na hraniciach ľudských síl a vtedajších technických možností. Prvá etapa bola ešte pomerne jednoduchá, napriek strmému svahu a kamennému terénu – výrub stromov na trať, výstavba prístupových ciest a uloženie kábla, aby sa hore vyviedol elektrický prúd pre stavebné stroje a najmä na silný navijak, ktorý mal dohora ťahať nosné a ťažné laná. Potom sa budovali základy na oporné stožiare. Na Štart vozili kameň, cement, ocelové konštrukcie a všetok materiál dovtedy najsilnejšie nákladné autá – odtiaľ až po pleso všetko vynášali robotníci na chrbtoch alebo v malých dvojkoľosových kárách ťahaných mocnými koňmi, naučenými na prácu v lese. Nosiči a zvieratá do jari 1937 vyniesli hore štyridsať ton dreva, tridsaťpäť ton štrku, päť ton cementu, sedem ton oceľových konštrukcií a vyše desať ton iného materiálu a náradia – spolu takmer stotisíc kilogramov. Po vybudovaní pomocnej nákladnej lanovky vyviezli na stavbu len v júni 1937 šesťnásť miliónov kilogramov materiálu. Práce niekoľkokrát prerušila víchrica, na jeseň 1937 mala rýchlosť až 177 kilometrov za hodinu. V decembri 1937 stavbu dokončili a pred Vianocami sa začala riadna prevádzka lanovky na Skalnate pleso.

■ HORE NA ŠTÍT!

Paralelne sa robili prípravné práce pre vrcholový úsek. Tu je aj sezóna kratšia, aj práca namáhavejšia. Robili tu vyberaní muži z okolia. Horskí vodcovia vyniesli na štít tristo metrové zabezpečovacie lano pre ľudí, ktorí vynášali materiály na nákladný výťah. Lano však priťahovalo blesky, aj za pekného počasia robotníkom vlasy stáli dupkom – pôsobil to atmosférický elektromagnetizmus. Odborníci vymysleli protimagnetickú sieť. Potom bolo treba na chrbtoch vyniesť až na štít tristotisíc kilogramov stavebného materiálu a zariadení na nákladnú lanovku. Zdatní nosiči si nakladali tridsať až štyridsať kilogramov, cesta hore im trvala dve hodiny a niektorí sa do tmy zvrtili aj trikrát. Keď sa im o rok podarilo vybudovať hornú stanicu nákladnej lanovky, vyniesli ňou na štít dvestokrát viac – šesťtisíc ton rozličného materiálu. Lanovka až na Lomnický štít začala premávať na jar 1940.

A to už na druhej strane Tatier takmer rok zúrila svetová vojna... Obdivuhodné.

Malý slovenský zázrak, jeden z tých, na ktoré akosi ľahko zabúdame.

Súťaž Šaliensky Matko je v už zrelom mládeneckom veku Po lavičke ľudskej pamäti k súčasníkom

Martin JADRANSKÝ – Foto: autor

Nedávno v Šali vyvrcholil 23. ročník súťaže Šaliensky Matko Jozefa Cigera Hronského. Aj čitatelia SNN vedia, že ide o mimoriadne potrebnú súťaž v prednese slovenskej povesti. Skôr ako si priblížime jej tohtoročný dôstojný priebeh v mestečku pri Váhu, zamyslime sa nad súvislosťami aj podhubím, z ktorého vyrástla.

Ústna slovesnosť sa vytvárala pred vznikom písanej literatúry. Práve povesti, ktoré nepochybné patria k najkrajším výtvorom i našej ľudovej slovesnosti, sú často jedným z dôležitých pilierov poznania aj uvedomovania si príslušnosti k národu. Aj keď povesti nie vždy zrkadlovo presne odrážajú historické fakty a súvislosti, isté je, že sú podaním príbehov, ktoré zanechali silnú stopu v mysli človeka a ten sa ich – fascinovaný a pripravený aj poučiť nasledovníkov – rozhodol podávať ďalej. A (aj) preto sa preniesli i cez búrlivé vody dlhých stáročí po lavičke ľudskej pamäti až k nám a stále úspešne plávajú v čase ďalej. Pravdaže, veľakrát prerozprávane a určite i prefabulované riekami individuálnej invenencie, potôčkmi regionálnych špecifik, ale aj kyslými dažďami nepresností. Vždy však vyvierajúc z pôvodného (!) prameňa. Nemôžeme zabúdať, že v minulosti sa ako prstonárodná povesť označovala aj ľudová rozprávka. Bezpochyby však obe ruka v ruke pohľadujú formujúcu sa dušu aj vedomie detského poslucháča a neskôr čitateľa. A v prípade našej súťaže aj pridávajú hodnotu v podobe osobného „interesu“: ochoty niečo pozitívne sa naučiť a prostredníctvom prednesu tlmočiť

Svetozár Hikkel a Šaliensky Matko.

ďalej. Ruku na srdce, existuje hodnotovo lepšie a lepšie predložené poslanstvo?!

■ BOLO MATEJA

Všetko spomenuté stálo v roku 1991 pri zrode myšlienky, ktorá sa najmä jej spoluautorovi a vytrvalému naplniteľovi Dr. Svetozárovi Hikkelovi – a mnohým spolupracovníkom, sponzorom aj priaznivcom – úspešne a v plnej sile dočkala dneška.

„Keď sa zrodila iniciatíva, v kalendári bolo Mateja. A keďže krátko predtým v maticiach ešte čerstvo rezonoval dátum narodenia

významného spisovateľa a maticného činovníka J. C. Hronského, originálny názov súťaže s príliehavým prívlastkom bol na svete!“ spomína na začiatky s úsmevom S. Hikkel. Pripomenúť treba, že všetky ročníky okresných, neskôr obvodných a krajenských kôl sa konali na pôde Domu MS v Nitre a súťažiacich každým rokom pribúdalo. Kým v deväťdesiatych rokoch minulého storočia súťažilo v okresných a neskôr obvodných kolách len okolo tri desiatky žiakov, v ostatných rokoch sa ich počet zdvojnásobil... Malo verným odporúčam, aby sa v daný deň vybrali na Mestský úrad do Šale a zažili dopoludnie preplnené entuziazmom, dobrým slovenským slovom a detskou radosťou z myšlienok, ktoré Slovákom patria už stáročia. Ináč to nebolo ani 18. marca tohto roku. Medzi súťažiacich, najlepších z celého Slovenska, opäť zavítali aj vzácní hostia: spisovatelia a redaktori L. Kepštová a I. Válek, po niekoľkokrát prezident I. Gašparovič, majstrov umeleckého prednesu tenor zastupoval D. Jamrich, pozdrav poslala neter J. C. Hronského až z Argentíny. Nechýbali, čo bolo mimoriadne potešujúce, ani slovenské deti žijúce v ukrajinskom Užhorode a v maďarskom Slovenskom Komlóši. Ani tam nezapadli myšlienky slovenských povestí prachom!

Všetci ste víťazi!

Ako na slovenskom knižnom trhu pribúdajú nové knihy povestí, vynárajú sa spomienky na časy, ktoré už pesimisti pokladali za stratené. Optimistickí realisti však poznajú recept na návraty i odhaľovanie krás zo šperkovnice národného bohatstva.

■ KRÍDLA KNIHY

Je radostné konštatovanie, že povesť je stále v priestore európskej kultúry najrozšírenejším žánrom. Slovenská vydavateľská produkcia a čitateľská odozva hovoria v posledných rokoch až o renesancii žánru. Tu treba bez rozpakov pochváliť maticnú edíciu Povestová mapa Slovenska, ktorú viacerí súčasní autori (popri reediciách povestovej klasiky) zaplňajú už pekných pár rokov. Tak aby postupne mizli biele miesta na mapách našich (a azda najmä detských) nevedomostí. Môže sa zdať, že povesť u nás nikdy nestála v kúte nezaujmu, no napriek tomu ju treba pripomínať novými a novými vyda-

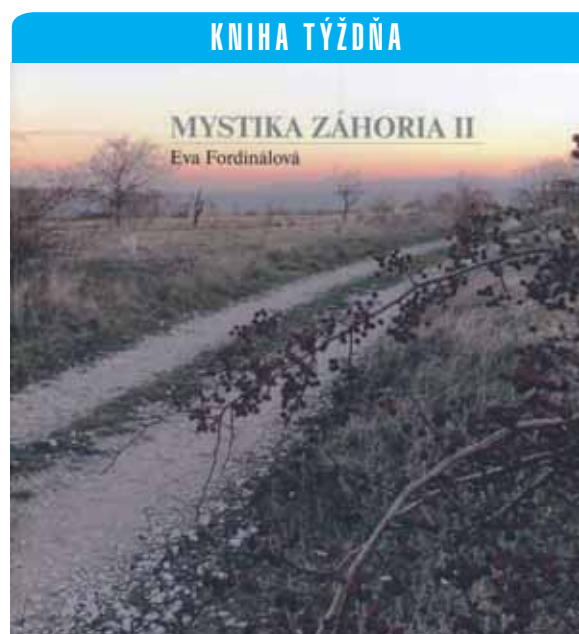
niami (prvými i doplnenými). Aj ako prirodzenú hrádzu pred neprírodným odreálnovaním literatúry pre mladých prostredníctvom všakovakých „upíriád“ a či odnárodňovaním „harrypotteriádami“...

Súťaž Šaliensky Matko sa od svojho vzniku vyprofilovala na významnú, celoslovensky veľmi dobre známu a obľúbenú. Preto zaželajme jej a jej organizátorom, súťažiacim, rodičom aj pedagógom, aby sa tradícia zachovala čo najdlhšie a aby každý rok pribúdalo všetko dobré, čo k nej patrí, najmä však šikovní súťažiaci.

Isto ste si všimli, že sme neuviedli mená víťazov. Aj tým radi zdôrazňujeme, že zvíťazili naozaj všetci! A čo dodať na záver? Azda iba to, že hoci sa dej povesti pomerne často končí tragicky, súčasný príbeh slovenskej povesti sa, aj nepopierateľne vďaka Šalienskemu Matkovi Jozefa Cigera Hronského, našťastie, dlhodobo ukazuje vo veselších farbách.

Túži poznať šťastie - v rodnom Záhorí

Eva Fordinálová: Mystika Záhoria II, Vydalo Záhorské múzeum v Skalici

Že poézia môže byť čitateľná a pútavá a že próza môže obsahovať jasný poetický kód, o tom nás znova presvedčila profesorka Eva Fordinálová v svojom ostatnom diele Mystika Záhoria II. Nielsen podľa názvu, ale aj podľa obsahu a spôsobu spracovania ide o pokračovanie autorkinho predchádzajúceho diela Mystika Záhoria, ktoré vyšlo v roku 2013.

Mystika Záhoria II obsahuje päť básní a tridsať miniesej. V básňach často rezonujú dávno ušlé, a iste už aj premlčané, viny a sebaobviňovanie. Poetka sa vyrovnáva s úzkosťami a napätím „čakania na čosi, čo sa už nevráti“ (báseň Mier), s túžbou za mladostou duše: „...no kde zostala moja jar - bez kvetov, nerozvítá...“ (báseň Ranná cesta). Zaujímavé je, že vlastne v novej verzii Mystiky Záhoria sú v prevahe miniesej nad básňami. Ale to je len zdanie, lebo Fordinálovej miniesej sú tiež básňami, a to básňami v próze. Takmer napospol sú autorkine drobné úvahy nad poryvmi duše. Autorka sa v nich tento raz menej venuje krásam vrele milovaného Záhoria, azda len v miniesej Predjarie farbisto naskicovala tento svojrázny región, koncentruje sa najmä na duševné stavy, ktorými otriasa nepokoj: „duša hľadá jedinú: utíšenie“. A autorka aj pozná cestu k nemu: „Duša moja, jediná cesta k utíšeni vedie do najvnútornejšieho ticha - pokľaknúť a zmlknúť

pred Pánom!“ (miniesej Prichádzam). Fordinálová nás presvedča, že nachádza trvalé a pevné zázemie a ukotvenie v Stvoriteľovi. Každú báseň a miniesej sprevádza pritom pôsobivým farebným obrázok jednotlivých zákutí Záhoria od viacerých fotografů. V každom prípade, aj touto knihou presvedča, že Slovensko je krásne!

Jana JUDINOVÁ

MEDAILÓN

Novinárska profesia je už tradične liahňou spisovateľov a občas aj básnikov. Asi je to zákonitosť, že popri profesionálnej úcte k faktom potrebuje aj taký novinár občas prevetvať svoje tvorivé bunky a pohrať sa s fantáziou. Niekedy viac, inokedy menej. Medzi publicistky, ktoré pravidelne vstupujú do beletrie svojimi knihami, patrí aj Gabriela ROTHMAYEROVÁ.

Narodila sa 14. marca 1951 v Gelnici v rodine baníka. Do základnej a strednej školy chodila v rodisku. Po maturite

Prozaička s publicistickým perom

v roku 1969 rok pracovala ako robotníčka vo VSŽ v Košiciach a ako redaktorka Východoslovenských novín. V rokoch 1970 – 1975 študovala novinárstvo na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Po skončení vysokoškolských štúdií pracovala ako novinárka na kultúrnom oddelení mládežníckeho denníka Smena, v roku 1983 sa stala šéfredaktorkou detského časopisu Ohník. Od roku 1987 bola vedúcou redaktorkou Smeny na neďelu. V roku 1990 ju kooptovali do SNR. V prvých slobodných voľbách v roku 1990 ju zvolili za poslankyňu FZ ČSFR do Snemovne ľudu. Vo volebnom období 1992 – 1994 bola poslankyňou SNR, po vzniku Slovenskej republiky Národnej rady SR za SDL. V rokoch 1994 – 1997 pracovala ako redaktorka Nedelnej Pravdy a od roku 1998 do roku 2003 pôsobila v Slovenskom rozhlasu ako šéfredaktorka Rádia Devín. V súčasnosti je v slobodnom povolaní. Knižne debutovala zbierkou próz Lastovičie hniezdo (1982) a nasledovali ďalšie prózy či rozhlasové hry, v ktorých ukázala cit pre jazyk a profesionálnu zdatnosť pútavo predstaví čitateľovi osudy svojich postáv. Z obdobia pôsobenia v parlamente napísala knihu spomienkových esejí Zo zápisnice poslankyne (1994) a svoje pôsobenie v slovenskej politike reflektuje v knihe Dusno (1997). Prozaička a publicistka Gabriela Rothmayerová nedávno oslávila „polookrúhle“ jubileum. V mene redakcie jej blahozeláme!

(mab)

HUMORESKA

Ešte nedávno od Medzila-boriec po Kúty šarapatili voľby len taká radosť. Verím, že všetci vospolok už máme predvolebných, volebných i povolebných tancov plné krpce. Mne to však oňahdy nedalo, keď sa v našej rodnej krčme Drevák ešte naposledy pochytili štamgasti pre voľby. Zamyslel som sa, kde bol pes, prípadne iný domáci živočích zakopaný, že naša občianska povinnosť dopadla tak, ako dopadla. V prvom rade boli na vine názvy strán. Skratky už dnes akosi neletia, a keď obsahujú písmenko K – ako „kresťanstvo“ už tobôž nie, keďže poniektorí voliči už zrejme v duchu vidia priazniv-

cov proroka Mohameda v predsieni či predzáhradke a nepovažujú za rozumné fandit' čochvíľa nepohodlnému náboženstvu. Radšej nenápadne presvedčajú manželky

parlamentu dostala, ale nijaká veľká sláva to nebola. Ved' to dá rozum, že volič sa môže aj zháčiť, reku, aký rybár za tú sieť ťahá? Šanca a Tip by pasovali ako názov nejakej

lom pre humor si našli náhradu v strane Sme rodina, ktorú založila celebrita so skutočne netradičným rodinným životom. No a keď sa k týmto vtipkárom pridala masa

titulok „Našinci zasadali v Nitre“ a politika sa náhle zdá taká domácky prítulná, až by jeden zatlačil slzu. Ani predvolebný slogan „Voľte našincov“ nie je zlý a povolebné konštatovanie, že ministrom trebars zdravotníctva sa stal Našinec Jožo Mrkvička, vyvolá napríklad u zdravotných sestričiek iste eufóriu. A ako som na takýto svetoborný nápad prišiel? Inšpiroval ma môj obľúbený prozaik a humorista Vlado Bednár. V jednej zo svojich poviedok totiž napísal: „Všetci sme našinci. Slováci. Vlastne sme jedna rodina. Zaplať mi borovičku a daj cigaretu. Fajčiť už budem sám...“ Hop! Až teraz som si vlastne uvedomil, že sa Vladom Bednárom inšpirovala ešte jedna strana.

Marek DANKO

Ako som vymyslel zaručenú politickú stranu

o výhodnosti hidžábu či burky, pod ktoré sa zmestí aj nejaké to kilo navyše, a psovi zabavia koberček, na ktorom roky spával, reku ešte sa zide do mešity. Ostatné, chudák pes to má aj tak spočítané a zrejme pôjde k starej mame na Poniky, kam Turčín Poničan možno po minulých skúsenostiach radšej ani nezavítá. Ako ináč si vysvetlíť fiasko SDKÚ či veteránov z KDH? Sieť sa síce do

lotérie či stávkovej kancelárie, no a Skok je jednoducho skokom vedľa. Trochu som na pochybách nad úspechom SaS, lebo skratky vo všeobecnosti nejako neťahajú voličské masy, ktoré preferujú jasný smer a Smer, no asi je dosť ľuďom sympatické to „a“ uprostred. Kde sú tie časy, keď na politickom nebi ako kométa zasvietila Paliho kapurková strana. Recesisti a ľudia so zmys-

čitateľiek bulváru, tak Borisov úspech až tak neprekvapí. Ja si však myslím, že správne nazvať stranu chce skutočne tvorivý nápad. A hneď aj jeden mám. Čo takto strana Našinci... Dobře slovensky to znie a ponúka to nepreberné množstvo aplikácií. Ved' keď o niekom povieme, že je našinec, hneď sa okoliu zdá sympatický. Alebo si v novinách prečítame

Legendárny hlásateľ František ŠTAMBERSKÝ sa dožil deväťdesiatky Keď počas ruskej hymny tleska celý štadión

Text a foto: Rudolf ZELENAY ml.

Vyštudovaný typograf počas svojho bohatého života písal a tiež aj hlásil najvyššiu československú súťaž vo volejbale, jeho hlas sa dodnes spája i s futbalom. Krátky čas bol hokejistom a venoval sa aj muzike v dixie-landovej kapele. Do povedomia sa však dostal najmä ako hlásateľ. Jeho nenapodobiteľný hlas počúvali fanúšikovia na hokejovom Slovane štyri desaťročia.

„To bol hlas!“ zaspomínajú si športovní fanúšikovia. Hlásateľská legenda František Štamberský je od 16. marca tohto roka deväťdesiatnik.

– K mikrofónu som mal blízko, pretože som bol typograf. Osem hodín denne som čítal rukopisy a odlieval ich do olova. Musel som ovládať pravopis a osvojil som si aj sloh. Novinári, a nielen športovní, s nami úzko spolupracovali. Neraz sme ich vytrhli z biedy, pretože čas letel, uzávierka bola o polnoci a oni desať minút predtým pribehli s poslednými materiálmi. Diktovalo sa naostro rovno do sádzacieho stroja. Na písanie textu už nebol čas, – spomína si bratislavský rodák František Štamberský.

■ ROZHODLA NÁHODA

– Moja skúsenosť je taká, že v živote neraz zaúraduje náhoda, vlastne celý život je tak trochu náhoda. S hokejom som začal v roku 1942 ako šestnásťročný. Samozrejme tiež náhodou. Kapitánom hokejového Slovana bol vtedy Čech Vladimír Bartošek, ktorý bol rovnako ako ja strojový sadzač. Neskôr sa presťahoval na Slovensko a bol aj majstrom republiky v skoku do vody z desaťmetrovej veže. Raz mi hovorí: „Franto, pod sem. Vieš hrať hokej?“ Vravím mu že nie. „Nevadí, predám ti moje kanady.“ Boli o niekoľko čísel väčšie, riadne lyže.... „Dáš si troje „fusakiel“ a bude to dobré,“

Hlásateľ František ŠTAMBERSKÝ sa tiež zapísal do histórie ŠK Slovan Bratislava.

vraví mi. Zavolali ma na tréning. Štadión v tom čase ešte nebol zakrytý. Vtedy sme my dorastenci trénovali spoločne s prvým seniorským mužstvom, dnes je to na inej úrovni. Dresy nám dával legendárny Miško Polóni. Mal som tú česť trénovať v prítomnosti jedného z najlepších európskych hráčov Josefa Malečka, v súčasnosti člena Siene slávy IIHF. Bol kapitánom československej reprezentácie, v Slovane bol zasa hrajúcim trénerom. Ďalším českým hráčom v tíme bol Viktor Lonsmín. V čase Protektorátu Čechy a Morava prichádzali títo hokejisti k nám na Slovensko. V bráne bol v tom

období Jozef Kuchár. V mužstve, ktoré sa volalo ŠK Bratislava, ďalej hrávali Reimann, Fábry, Bláha či Slavkovský. Na ľade sme mali pred hráčmi A-tímu rešpekt. Dorastencov Slovana bolo jedenásť – akurát dve päťky plus brankár. Ďalších už medzi seba nechceli pustiť. Preto som aj po krátkom čase prišiel v zamestnaní za pánom Bartoškom a vravím mu: „Nehnevajte sa na mňa, ale ja tam už nebudem chodiť.“

■ ZRASTENÝ S MIKROFÓNOM

Náhoda ma nasmerovala aj k rozhodovaniu. V autoškole bol na jazdách

mojím inštruktorom Michal Bucala, medzinárodný hokejový rozhodca. Raz prišla reč na hokej a opýtal sa ma, či by som nechcel byť rozhodcom. „Rád,“ potvrdil som. Nuž, stalo sa a do tajov pískania nás zasnáročoval Berco Okoličány. Na zimných štadiónoch robili vtedy hlásateľov športovní novinári. No potom prišlo nariadenie, že to musia robiť rozhodcovia. Takto som sa dostal k mikrofónu. Slovan si ma vyžiadal, na hokejový zväz poslal žiadosť, ktorú akceptovali. Odvtedy, od polovice šesťdesiatych rokov 20. storočia som tam robil štyridsať rokov hlásateľa. Za ten čas som pre hlasovú indispozíciu vynechal nanajvýš tri-štyri zápasy.

Na Slovane to bolo špecifické. Možno azda zabudnúť na chvíľu, keď tím vychádzal na ľad a celý jedenásťtisícový starý „zimák“ sa otriasal v základoch a tribúnami sa niesol hromový chorál: Slovan je lepší...? Sparta, Kladno, Jihlava či Kometa Brno veľmi dobre vedeli, čo ich v Bratislave čaká. Bolo to najmä v celej republike dobre známe „céčko“, ktoré ich jedného po druhom dokázalo zničiť! Áno, z tohto miesta zimného štadióna sa neraz ozývali aj oplzlejšie pokriky, ale na hlásateľovo „no-no-no“ sa vzápätí ozvalo zborové: Už budeme dobrí! Čerta starého! Hneď pri prvom faule na slovanistu div, že nespadla strecha.

■ Z TRESTNEJ LAVICE

K fanúšikom som sa vždy usiloval mať ľudský prístup. Ak už bolo zle a v hladisku to vrelo nadávkami, zavola som kapitána tímu Milana Kuželu, aby sa aj on k nim prihovril...

Neraz však bolo aj veselo. Počas zápasu s Gottwaldovom (dnes Zlín) sa v rohu klziska pobili Július Černický s Bohumilom Koželom. Asi pol minúty tichučko sedeli na trestnej lavici. Zrazu sa Julo otočil na Bohumila a pýta sa

ho: „Počuj, máte v Gottwaldove ešte tie zimné bundy?“ – „Áno, chceš? Donesiem ti ju,“ odpovedal mu Kožela. To bolo niečo!

Do Gottwaldova sme chodili radi, pretože okrem vetroviiek sa tam vyrábali aj topánky a priamo tam sa dali kúpiť doslova za pár korún. Jožko Golonka si tam vybral aj tri-štyri páry. Všetci sme ich kupovali...

Aby počas ruskej hymny tleskal celý štadión? To som doteraz nezažil.

Keď som skončil s hlásením na slovanistickom áčku, vystriedal ma Stano Gális, ktorého si veľmi vážim. Prešiel som k dorastencom a juniorke. Vo vedľajšej menšej hale mi však bolo veľmi chladno, tak som to nechal. Okrem hokeja som sa dal prehovoriť aj na hlásenie volejbalu a taktiež na futbal. Dva mesiace ma lámali, až som napokon priivil. Dvanásť rokov som bol potom hlásateľom v Petržalke v čase jej najväčších futbalových úspechov. A som tam dodnes. Pokiaľ ide o hokej, stále naň rád chodím. Či už na Slovan a KHL na krásnom modernom štadióne Ondreja Nepelu, ale aj na dvadsiatku pôsobiacu v našej najvyššej hokejovej súťaži na štadióne Vladimíra Dzurillu. Treba povedať, že odchodom Slovana do KHL naša hokejová extraliga klesla – návštevnosťou aj úrovňou. Chýba tam ten „ťahák“, na ktorý by ľudia chodili. Lenže na druhej strane KHL má svoju kvalitu a vidieť to aj na záujme, keď je na Slovane skoro stále plný štadión. Pre mesto je to ohromná reklama. Zahranční návštevníci, ktorí prišli do novej haly, sa v nej cítili dobre. Spoločne s hotelom je to krásny, dobre vybavený, pohodlný areál, kde môžu ísť hráči hostí na tréning či zápas doslova v „šlapkách“. Prijme ich aj samotné obecnstvo. Naozaj som doteraz nezažil, aby počas ruskej hymny tleskal celý štadión...

Boli aj takí Slováci, čo sa za peniaze a kariéru zapredali Benešovi Talianske stopy Jozefa Cígera Hronského

Stanislav BAJANÍK – Kresba: archív SNN

Nie je to tak dávno (1995), čo na talianskom knižnom trhu evidovali preklad Dobšinského rozprávok ako desiatu najpredávanejšiu knihu. Dávnejšia a smutnejšia je už životná skúsenosť a pút jedného z jeho „následovníkov“ – Jozefa Cígera Hronského, slovenského azylanta v Taliansku v rokoch 1945 – 1948. A nielen to. Na vydanie sa vďaka Slovákovi v Taliansku pripravuje ďalší výber Dobšinského diela...

Ktovie, či sa v Taliansku dočkajú aj reedície románu J. C. Hronského Svet na trasovisku. Talianom aj Európe predstavil J. C. Hronský svojho slovenského hrdinu Martina Hrančoka ešte v roku 1946 „ako pevnú bytosť, ako chlapca, ktorý stojí nad vrtkosťou čias a je večný, lebo je nositeľom nezničiteľného ducha slovenskej zeme“ (J. Okál). Dnes žijú v Taliansku už tisícky Slováci a ich deti aj čítajú po taliansky. Hronského profilovú publikáciu by zaiste uvítali.

■ ŠTVANEC A MARTÝR

Povoynové časy v Česko-Slovensku sa nevyznačovali len „budovaním novej republiky“, ale i prenasledovaním tých, ktorí z budovania republiky už skúsenosti mali za sebou. Povojnová situácia v Matici slovenskej, ktorá sa aj vtedy stala „vyhňou reformátorov“ (nech mi odpustia tí, ktorých sa to nedotýka), vygenerovala ľudí, čo sa v štvaní „svojich“ naozaj vyznamenali. Ich sotva nahraditeľnou obeťou sa stal aj J. C. Hronský. Na neho a na jeho rodinu si po druhej svetovej vojne nezasadli len „Slováci“, ale aj maticiari, bývalí partizáni, bolševici, eštecháci, ktorí krvavo potláčali všetky myšlienky slovenskej štátnej emancipácie.

■ TALIANSKÉ STOPY

Kto mal možnosť aspoň čiastočne prebrázdiiť Taliansko, mohol najstť Hronského stopy najmä v Ríme, Assisi, Bologni, Neapole, Oriolo Romano, Janove, kde sa jemu

a uštvanej rodine, neskôr oddeľnej, dostalo nezištnej podpory od Slovákov, ale i ďalších exulantov – J. Cincika, J. Doranského, E. Pyšného, V. Ozábala, J. Varinského, K. Bliznera, najmä však nášho bývalého veľvyslanca v Ríme K. Sidora. V roku 1945 sa s priateľmi utiahol neďaleko Ríma do Oriolo Romano na „trasovisko“ starých Etruskov, kde okrem iného aj maľoval, pomáhal v kostole, dokonca písal svoj Svet na trasovisku – jeden z mála slovenských románov vymaňujúcich sa z ideového hodnotenia povstania (SNP). J. C. Hronský čakal na povel odchodu, až skončil v rímskom väzení Regina ceoli (Kráľovná nebies), odkiaľ mu za nevyjasnených okolností pomohol i taliansky ministerský predseda De Gasperi. Výzum však dostal skryto kvôli bezpečnosti na chorvátskej listine.

Slovenská emigrácia v Taliansku po roku 1945 málokedy zabudla na tieto stopy, aj keď sa Hronský po roku 1947 odsťahoval z Janova do Buenos Aires, kam za ním neskôr prišli manželka a syn.

■ PAMÄTNÁ TABUĽA

Vďaka Hronského osobnému trápeniu, nostalgii, ale aj nevšedným organizátorským schopnostiam máme od roku 1954 v zámorí aj zahraničnú Maticu slovenskú, nástupkyňu MS v Amerike, a Maticu slovenského školstva v USA – počas bývalého režimu ticho trpenú partnerku MS na Slovensku.

Obrozená Matica slovenská v roku 1996 priniesla a osa-

dila pamätnú tabuľu na pobyt J. C. Hronského v Oriolo Romano. Bolo to dva roky po prvej maticnej delegácii do Ríma a Vatikánu. Tu sa jej dostalo prijatia na pôde Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, kde vyznamenala viaceré osobnosti, o. i. kardinála Tomka, darovala faksimile vzácných maticných originálov, nadviazala kontakt s Ústavom a už sa dohodlo osadenie pamätnej tabule J. C. Hronského v Oriolo Romano. Obe veľvyslanectvá, Spoločnosť Slovákov v Taliansku, tam žijúce slovenské osobnosti zažili vtedy niekoľko maticných dní poznačených osobitným dychom a duchom. Navštívili cintoríny, vatikánske knižnice, archívy, múzea. V Calixtových katakombách za prítomnosti Slovákov v Taliansku sa slúžila ďakovná bohoslúžba aj za J. C. Hronského v atmosfére pamiatky prvých prenasledovaných kresťanov. Maticnej delegácie sa potom ujal Vatikán. Prvé oficiálne maticné prijatie dnes už svätým Jánom Pavlom II., ktorý prevzal po krátkom stretnutí od MS faksimile najcennejších cyrilo-metodských pamiatok zo Slovenska, patrí už k historickým okamihom MS. Napriek zrealizovaným pamätným tabuľam (J. C. Hronskému, sv. Cyrilovi a Metodovi v Ravene, Benátkach, Slovskom padlým v prvej svetovej vojne na Piave – Follino, Ponte di Piave, všetko z aktivít Krajanského múzea MS v rokoch 1996 – 2008 v spolupráci s diplomatickou misiou SR v Ríme) ostáva na Matici slovenskej ďalšia povinnosť: pamätnými

Jozef CÍGER HRONSKÝ bol aj zručný výtvarník - jeden z jeho autoportrétov.

tabuľami sprítomniť slovenskú povojnovú emigráciu najmä na železničnej stanici v Bologni a v prístave v Janove.

■ DURAYOV SEBAKLAM

Po deväťdesiatych rokoch minulého storočia, keď sa výraznejšie prezentovala osobnosť J. C. Hronského, sa nešťitila ohlásiť kama- rila lámačov dejín a bardov večnej pravdy. Maďarský politik na Slovensku M. Duray stotožnil J. C. Hronského s pojmom „vojnový zločinec“, vychádzajúc z vtedajších účelových a lživých prameňov bývalej česko-slovenskej eštecháckej soldatesky, ktorá aj jeho v bývalom režime uväznila ako „disidenta“, hoci v jeho prípade išlo o presadzovanie autonómie, teda na ten čas ústavné rozbiehanie jednoty republiky.

■ HRONSKÝ V PAMÄTI

Možno by to zo záhrobia vyriezol o ňom ďalší maticný štvanec Stanislav Mečiar, ako to zaznelo aj o M. Kukučínovi: Je živý v povedomí, v osnovách, na knižničných pulkoch, v maticných odborných i umeleckých aktivitách. J. C. Hronský si však zaslúži ucelenú mapu stôp od Zvolena až na Národný cintorín v Martine ako ďalší „cestopis a memoáre“ z dielne Vydavateľstva Matice slovenskej. Ako nás už viackrát upozornil ďalší prenasledovaný Ján Okál, pamätnú tabuľu alebo ulicu by si v Martine zaslúžil aj nadporučík Karol Blizner, ktorý spolu s majorom Anglem z Ulmu podstatne pomohli aj slovenskej maticnej emigrácii na ceste Európou do Talianska po roku 1945.

Laureátmi Ceny Ondreja Štefanka sú Ján Botík a Samuel Vrbovský

Zaslúžené nadlacké pocty

Zuzana PAVELCOVÁ

Malé mestečko Nadlak, ležiace na maďarsko-rumunskej hranici, ožilo prítomnosťou významných hostí i odborníkov na krajauskú problematiku už po ôsmy raz. Každoročne, v čase okolo 18. marca, si dolnozemskí Slováci pripomínajú narodenie i odkaz veľikána slovenského hnutia v Rumunsku – spisovateľa, prekladateľa a šéfredaktora časopisov, no najmä hrdého Slováka Ondreja Štefanka.

Slávnostný ceremoniál udeľovania ceny Ondreja Štefanka.

Na počesť Ondreja Štefanka udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska v spolupráci so Svetovým združením Slovákov v zahraničí cenu nesúcu jeho meno (spravidla) dvom významným osobnostiam: za príspevok k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete a za príspevok k rozvoju, organizovaniu a diverzifikovaniu kultúrneho života a spolkovej činnosti v slovenskom zahraničnom svete.

V tomto roku organizátori na návrh krajauských inštitúcií udelili Cenu Ondreja Štefanka profesorovi Jánovi Botíkovi, významnému etnológovi, pedagógovi i spisovateľovi, a biskupovi slovenskej evanjelickej cirkvi a.

v. Samuelovi Vrbovskému. V úvodnom slávnostnom ceremoniáli laudácia na Jána Botíka predniesol profesor Ladislav Lenovský z UKF v Nitre a laudácia na Samuela Vrbovského si tento rok pripravila predsedníčka Matice slovenskej v Srbsku Katarína Melegová-Melichová. Za Maticu slovenskú laureátov pamätnými listami MS ocenil aj predseda Matice slovenskej Marián Tkáč.

Udeľovanie Ceny Ondreja Štefanka je spojené aj s vedeckou konferenciou. Tento rok bola zameraná na tému Divadelné múzy na Dolnej zemi. Viac ako päť desiatok referujúcich počas dvoch dní prezentovalo závery svojich výskumov z oblasti divadelníctva z najrozličnejších uhlov. Hlavným výstupom z konferencie by mal byť už tradične zborník zostavený z príspevkov prednášajúcich.

Viac slovenské, i keď na rumunskom území ležiace mestečko Nadlak tento rok opäť rozvíril slovenský život ďaleko za svojimi hranicami. Preto patrí veľká vďaka organizátorom podujatia: Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska a Demokratickému zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, ako aj ostatným organizáciám a jednotlivcom, ktorí sa podieľali na úspešnom priebehu podujatia.

MATIČNÝ SPRAVODAJ

KOŠKOVEJ PRÍŤAŽLIVÁ JANIČIARKA

Roku 1544 padol do tureckých rúk okrem Vyšehradu a Hatvanu aj Novohrad. V tom istom roku sa Istou dostali Turci i na Fiľakovský hrad a ovládli ho. Podľa ústneho podania sa podarilo Turkom odvliecť z novohradských dedín do zajatia veľa detí, žien i starcov. Z chlapcov vychovali janičiarov, starcov zabili a ženy dali do háremov. Podľa legendy boli medzi zavraždenými i dvojčatá. Jedno z dvojčiat bolo dievča...

Aj tieto vety možno nájsť v knižke Hany Koškovej Janičiarka. Opisuje príbeh dievčata zavraždeného Turkami až do krajiny polmesiaca. Dievčina v obave, že ju odlúčia od brata, preoblečená za janičiara stojí po jeho boku. Príbeh lásky, a nielen súrodeneckej, krutosť i smrť, to všetko je v tomto autorkinom príbehu. Autorka na pozadí dejinných faktov príťažlivo stvárňuje jednotlivé postavy a ich životné osudy. Keďže túto rozsiahlu nevelkú knižočku vydali vo Vydavateľstve Matice slovenskej len nedávno, Dom Matice slovenskej v Lučenci a autorka v spolupráci s Novohradským osvetovým strediskom pripravili pre čitateľov tejto románovej legendy malé uvítanie do života. Po krátkom hudobnom programe sa prítomným prihovril a dielo fundovaným pohľadom priblížil Július Lomenčík. Po jeho rozbere nasledovali slová Petra Mišáka, podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov, ktorý toto nové dielo Hanky Koškovej uviedol do života.

Alena REZKOVÁ

PREDSTAVILI MATIČNÉ SKVOSTY

Na podnet predsedníčky MO MS v Kobeliarove Janky Regrutovej, ktorá je aj aktívna učiteľka slovenského jazyka, pracovníci Domu Matice slovenskej v Rožňave urobili prezentačnú prednášku o Matici slovenskej a o činnosti DMS na Základnej škole akademika Jura Hronca v Rožňave. Prednáška pre žiakov ôsmeho ročníka zahŕňala nielen históriu, ale aj fotodokumentáciu martinských skvostov a tiež priblížila matičné aktivity v tomto okrese v minulosti i v súčasnosti. Spojitosť Matice slovenskej a tejto základnej školy spočíva v Jurovi Hroncovi, ktorý bol jedným z predsedov Matice slovenskej. Po ňom je škola pomenovaná. Aj takouto formou sa snaží Dom Matice slovenskej v Rožňave reprezentovať Maticu slovenskú a oboznamovať okolie s jej činnosťou.

(hz)

NÁVRATY K NÁDAŠIMU

V polovici marca sa v priestoroch Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne uskutočnila vedecká konferencia pri príležitosti 150. výročia narodenia spisovateľa Ladislava Nádaši-Jégého. Konferenciu otvorila PaedDr. Mária Jagnešáková, riaditeľka Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Lekár, spisovateľ, publicista, literárny kritik Ladislav Nádaši-Jégé bol rodákom z Dolného Kubína a nepochybne patrí medzi významné osobnosti slovenského literárneho diania obdobia medzi vojnovou literatúrou. V svojej tvorbe rozvíjal kritický realizmus a ako prvý v slovenskej literatúre uplatnil aj prvky naturalizmu. Do sféry jeho širokej pôsobnosti treba prirátat aj záujmy z oblasti sociálnych dejín, dejín umenia a psychológie, a tiež intenzívny záujem o nové objavy prírodných vied. Na záver konferencie niektorí jej účastníci, ako aj predseda MO MS z Istebného Pavol Stuchlý a Vendelín Ťažanďák z MO MS z Dolného Kubína položili kvety na hrob na historickom cintoríne v Dolnom Kubíne.

(ps)

V Kremnici znovu odhalili pamätnú tabuľu J. Cígerovi Hronskému

Najkrajšie slová sú skutky

Milan RYBÁRSKY

Životné motto J. C. Hronského sprevádza aj činnosť matičiarov v Kremnici, ktorí v minulých dňoch k 120. výročiu narodenia legendarneho správcu Matice slovenskej pripravili spoločne so Základnou školou Pavla Križku a mestskou samosprávou odhalenie novej tabule tejto významnej osobnosti.

Niežby v Kremnici nemali pamiatku na J. C. Hronského. Bronzovú tabuľu mu miestni matičiari odhalili už v roku 1991, ale tú neznámi vandali odcudzili – ako mnoho iných pamätníkov z kovu v tom čase a napriek úsilu sa už nikdy nenašla.

Na slávnosti, ktorú otvorila matičná hymna kremnickí matičiari mohli s hrdosťou uviesť aj ďalšie aktivity a podujatia spojené s J. Cígerom Hronským – literárny večer pre členov MO MS a verejnosť, výstavu z jeho tvorby, krst zbranej spisovateľovej publicistiky a dokumentov pod názvom Niet Krajších slov a tiež vyhotovenie a odhalenie pamätnej tabule na dome, v ktorom Hronský býval počas pôsobenia v Kremnici

S prihovorom na slávnostnom akte vystúpil za Maticu slovenskú Mgr. Marek Hanuska. V programe vystúpili kremnickí žiaci piesňou, hrou na gitaru aj vlastnými literárnymi textami a ponáškami na Hronského tvorbu. Hronský sa v živote riadil mottom: - Najkrajšie slová sú skutky. Odvážne nazýval veci pravým menom, čo mu prieslo nielen kredit statočného človeka, ale aj mnohých nepriateľov.

Práve pred zlobou nepravíkov a povojnového systému milovanú vlasť opustil, ale vždy túžil vrátiť sa opäť domov. Splnilo sa mu to až v roku 1993, keď jeho i manželkine telesné pozostatky boli prevezené na Slovensko a pochované na Národnom cintoríne v Martine.

Podávajú pomocnú ruku krajanom

Text a foto: (pš)

Vďaka projektu Staráme sa pomáhajú aktivisti Slovenského hnutia Obrody už štrnástim rodinám s päťdesiatimi šiestimi deťmi v mestách Nitra, Vrāble, Žilina, Rajec, Lučenec, Stropkov, Trnava a Svidník. Aktivisti pomáhajú nielen rodinám v núdzi, ale aj slovenským výrobcom, pretože podiel slovenských výrobkov v nákupných košíkoch dosahuje minimálne sedemdesiatpäť percent z celkového nákupu pre sociálne slabé rodiny. Slovenské hnutie Obrody realizuje spomínanú potravinovú pomoc vďaka príspevkom od bežných ľudí, bez grantov, dotácií, eurofondov a bez akejkoľvek štátnej podpory. „Silné a úspešné vlastenecké hnutie musí byť v prvom rade silným a aktívnym sociálnym hnutím,“ vyhlásil pre médiá Róbert Švec, predseda SHO.

Členovia SHO s deťmi našich krajanov z rumunského Nadlaku.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, dlhujeme vám výhercov ešte z čísla 7, kde sme sa pýtali, kto bol manažérsky úspešným riaditeľom známeho festivalu populárnej piesne Bratislavská lýra. Správna odpoveď – ako to vyplývalo z publikovaného článku – bola: Ivan STANISLAV. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov vecných cien: Peter Hrubša, Petrova Ves, Anna Križáková, Bratislava a Tatiana Giretová, Trenčín.

V tomto vydaní SNN je viac článkov a odkazov na popredného matičného činníka J. C. Hronského, ktorý musel pred zlobou čias emigrovať za hranice, kde aj zomrel.

• V ktorej krajine žil J. Cíger Hronský v emigrácii?

Svoje odpovede nám posielajte na známu adresu uvedenú v tiráži našej administrátorky L. Rišanovej do 20. apríla t. r.

RUMUNSKÍ SLOVÁCI V NADLAKU SLÁVILI

Malé mestečko Nadlak, ležiace na maďarsko-rumunskej hranici, ožilo prítomnosťou významných hostí i odborníkov na krajauskú problematiku už po ôsmy raz. Každoročne, v čase okolo 18. marca, si dolnozemskí Slováci pripomínajú narodenie i odkaz veľikána slovenského hnutia v Rumunsku – spisovateľa, prekladateľa a šéfredaktora časopisov, no najmä hrdého Slováka Ondreja Štefanka.

POZVÁNKY

4. až 18. 4. 2016 D MS Žilina – Slovenské insitné umenie zo Srbskej Kovačice. Vystavujú: Pavol Cicka a Pavol Hajko.

15. 4. 2016 o 9. h MÚ Luník 9 Košice – Rómska pieseň 2016, krajauský matičný festival v prednese rómskych piesní žiakov Košického a Prešovského kraja. Pre zúčastnených čaká chutné občerstvenie. Prihlášky posielajte do 13. 4. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/romska-piesen-2016/>

8. 5. 2016 Mlynky (Maďarsko) – Spoločnými chodníkmi v znamení prehlbovania priateľstva. Program: 8. h Slovenská omša v kostole v Mlynkoch (Maďarsko), 9. h: Stretnutie účastníkov v Stredisku pilišských Slovákov, Odhalenie pamätnej tabule Juraja Migaša spojené s kultúrnym programom. Pochod na Piliš sa začne o 10. h, o 12. h bude stretnutie účastníkov na vrchole Piliša spojené s piknikom. Jedlo a občerstvenie si zabezpečia účastníci túry.

PRO SLAVIS 2016 – celoslovenská súťaž triednych a školských časopisov pre žiakov materských škôl, ZŠ, špeciálnych ZŠ a školských zariadení, stredných škôl a škôl v zahraničí s výučbou jazyka. Ukážky časopisov spolu s prihláškou odosielajúcej školy zasielajte do 30. 9. 2016 na adresu: D MS, Hollého č. 11, 010 01 Žilina. Bližšie informácie: <http://matica.sk/news/2016/03/pro-slavis-2016/>

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Vráťme
život do
našich dolín*

V Revúcej otvorili vypo-venú muzeálnu expozíciu v historickej budove Prvého slovenského gymnázia. Múzeum pripomína slávnú minulosť revúckeho gymnázia, kde sa v rokoch 1862 – 1874 prvý raz maturovalo po slovensky, ale aj históriu mesta Revúca, ktoré v 19. storočí patrilo k centrá-ram slovenského národného hnutia. Aj odhalenie pamätnej tabule čestnému občanovi Revúcej – historikovi Dušanovi Dubovskému, akoby tiež hovorilo len o minulosť akokoľvek slávnej. Ale predsa išlo aj o budúcnosť. V doslova hladovej revúckej doline – a v okolí je takýchto dolín viac, chcú pripomínať najmä mladšej generácii minulosť ako inšpiráciu. Na začiatok to nie je málo, ale na prinavrátenie života a najmä práce do Gemera, Hontu, ale aj ostatných slovenských historických žúp, ktoré dali nášmu národu mužov, ako boli Francisci, Daxner, Bernolák, Radlinský a ďalší, to nestačí. Treba iné, systémové kroky, ktoré chýbajú. Napokon aj vynovenie historickej budovy gymnázia sa nedialo „systémovo“, ak za systém nebudeme považovať priam zobrazenie o finančnú podporu.

Je čas hovoriť pravdu – lebo len tá nás oslobodí, a sloboda sa začína tam, kde prestáva strach z pravdy – a na tom základe konať. Smelo teda povedzme, že sa urobilo v posledných dvoch desaťročiach veľa chýb. Predovšetkým sme sa odstrihli od minulosti. Prestali sme obrábať pôdu, ktorá celé tisícročia živila našich predkov, predali sme, čo sa dalo, a kupci nám potom pozatvárali potravinárske fabriky, ale aj drevárske a iné. Na poliach rastú bodliaky. Drevo vyvážame a nábytok dovážame. A nevieme zamestnať našu dorastajúcu generáciu. Koľko desiatok tisíc najmä mladých Slovákov musí odchádzať za prácou do zahraničia?

Nič by nemalo byť prekážkou na prijímanie opatrení na zvrátení demografii – aby sme ako národ nevy-mreli, ale aj na poskytovanie pracovných príležitostí predovšetkým mladým. Je čas na návrat života do našich dolín. Cesta to bude zložitá. Na začiatok začnime si vážiť a nanovo využívať domáce zdroje. Pôdu, drevo, vodu. Aj ľudí.

vydavatel.sk

SLOVAKIA | ONLINE

• tasr •

Velvyslanec Ruskej federácie A. L. Fedotov v Matici slovenskej

Posúdili možnosti širšej spolupráce

Pavol PARENÍČKA – Foto: Ivan PAŠKA

Vo štvrtok 24. marca 2016 navštívil sídlo Matice slovenskej v Martine významný ruský diplomat a politik Alexej Leonidovič Fedotov, ktorý ako kariérny diplomat pôsobí v diplomatických službách od roku 1972, pričom v rokoch 2000 – 2004 zastával funkciu námestníka ministra zahraničných vecí Ruska, od októbra 2014 je mimoriadnym a splnomocneným veľvyslancom Ruskej federácie v Slovenskej republike.

Vzácnemu hosťovi na matičnej pôde privítal predseda MS Marián Tkáč v sprievode vedec-kého tajomníka Petra Cabadaja a riaditeľa Archívu MS Pavla Maduru. A. Fedotov si najprv pozrel matičné archívne pracovisko, kde sa zoznámil s archív-nými dokumentmi, ktoré majú presah na slovensko-ruské kultúrne a literárne vzťahy. Vo Výborovni MS potom M. Tkáč predstavil ruskému veľvyslancovi históriu i prítomnosť našej najstaršej kultúrnej inštitúcie, pričom osobitnú pozornosť venoval aj rusofilskej orientácii národného a matičného hnutia. Jeho Excelencia A. L. Fedotov poďakoval za vrelé prijatie a v pri-hovore ocenil úroveň slovensko-ruských vzťahov. Načrtol tiež

Zo stretnutia so vzácnym hosťom na pôde Matice slovenskej.

aj možnosti hlbšej spolupráce medzi inštitúciami v Rusku a Maticou slovenskou v oblasti

spoločenských vied a výskumu, s perspektívou jej začlenenia do Fondu slovanskej vzájomnosti. Po úvodných prejavoch nasledovala plodná a bohatá diskusia, v rámci ktorej ruskú stranu zaujali vydavateľské aktivity Matice a výrobné kapacity Neografie, a. s., s výhľadom na etablovanie sa tohto podniku na trhoch v Rusku. Jedným zo záverov bola aj dohoda, že o konkrétnejších formách spolupráce Matice s ruskou stranou sa bude ďalej rokovať na úrovni tlačových a kultúrneho atašé Veľvyslanectva Ruskej federácie v SR. Napokon sa Alexej Leonidovič Fedotov zapísal do Pamätnej knihy Matice slovenskej, pričom sa vyslovil za „rozvíjanie vzťahov vo všetkých oblastiach kultúry ruského a slovenského národa“.

Ruský veľvyslanec A.L. Fedotov s predsedom Matice Mariánom Tkáčom.

V Čiernej Lehote zneli jarné chorovody pri vynášaní Moreny

Ta nesemo, ta nesemo tú klétu zimu

Darina FIGÚROVÁ – Foto: Michal TERRAI

„Ta nesemo, ta nesemo tú klétu zimu, prinesemo, prinesemo to novia leto, zelený háj kraviškám daj, aby náš richtár sto synó mal a každé nám jedného dal...“ Táto pieseň a ešte viaceré ďalšie zo žánru jarných chorovodov sa rozliehali druhú marcovú nedeľu po Čiernej Lehote, keď členky FSK Lehoťanka spolu s deťmi vynášali Morenu ako symbol zimy a práve na Smrtnú nedeľu takto tradične ukončili jej kraľovanie.

Prípravy na obrad sa začali už štvrtok podvečer, keď miestne matičiarky privítali v Klube dôchodcov dievčatá z Čiernej Lehoty. V tvorivých dielňach si tentoraz deti vyrábali handrové bábiky s podobou Moreny. Veselá vrava a najmä chuť a odhodlanie vytvoriť si niečo, čo tu dávno nebolo, opanovali aj dospelých. Tiež si zhotovili Morenu – po lehotsky strigu. Členka odboru Libuša Fašková bola vo svojom živle a spolu s ostatnými, ktoré sa práve nevenovali dievčatám, zhotovili hneď dve strigy, veď čo keby jedna odletela... Dievčatá urobili dvanásť bábik, mali z nich veľkú radosť a chceli sa so svojou prácou pochváliť. Preto MO MS dohodol s Klubom dôchodcov a Jednotou dôchodcov, ktorí mali pred spomínaným víkendom výročné členské schôdzky spojené s oslavami MDŽ, že z týchto prác urobia výstavu. Tak sa „stridzi dorast“ ocitol v kultúrnom dome a prítomní dôchodcovia nielen z Čiernej Lehoty, ale aj z okolitých obcí si ho mohli pozrieť a skonštatovať, že dievčatá sú veru šikovné. Napokon majú byť po kom, lebo dôchodkyne v Lehote sú nielen šikovné, ale stále aktívne.

Viaceré sú aj členky MS. Na členskú schôdzu vyzdobili stoly, navarili chutné jedlo, zabezpečili pripitok či dezert, popoludnie im spestrili programom deti z miestnej Mater-

FOTORIPOST

skej škôlky a zo Základnej školy zo Slavošovci a aj hostia z KD zo Slavošovci – skrátka, dobrá atmosféra. Za zmienku tiež stojí darčeky – každý jeden z prítomných si na stole našiel krásnu papierovú labuť. Táto vypiplaná krása vyšla z rúk pani Mgr. Marcely Falatovej. A ako bonus na výzdobu k tomu košíčky, veľkonočné vajička, vázy. Prítomní mohli obdivovať aj veľkonočné vajička zhotovené techni-

kou tzv. falošný patchwork z dielne pani Valérie Valkovej. Dôchodcovia veru mohli mať nielen dobrý pocit, ale aj byť spokojní, čo úprimne aj prejavili.

No a potom v nedeľu popoludní sa z horného konca dediny pohol sprievod s Morenou, zaznel spev vyjadrujúci túžbu po skončení vlády zimy a vitajúci nástup teplých slnečných dní nastávajúcej jari a leta pri-nášajúcich nový život a úrodu nových plodov.

Sprievod prešiel celou dedinou. Dievčatá sa svojej úlohy zhostili naozaj výborne. Niektorí obyvatelia sa k sprievodu aj pridali, mnohí členov sprievodu pohostili alebo im dali do košíčka nejakú malú výslužku len tak, aby sa nepovedalo. Mnohým pamätníkom vypadla aj slzička pri spomienke na ich detstvo, keď takéto akcie boli každú jar a bolo veselo. Zimnú strigu sme za bohatej účasti obyvateľov pri potoku zapálili, palicami vyplatili za jej „dobré“ služby a poslali po vode preč, aby šla do budúcej zimy kraľovať tam, kde na ňu čakajú. My sa už tešíme na krásne jarné dni a teplé leto.

PRIPOMINAME SI

9. apríla
– dvesto rokov od úmrtia iniciátora Prešpurských novín Daniela Tállaia (1760 – 1816)
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil básnik Karol Strmeň (1921 – 1994), príslušník tzv. katolíckej moderny, v roku 1945 emigroval do USA, bol profesorom Clevelandskej univerzity
– včera oslávil historik a publicista, ktorý desaťročia žil v emigrácii, Jozef Vnuk deväťdesiat rokov

10. apríla
– dvestopäťdesiat rokov od narodenia prvého nášho moderného kartografa Jána Lipského (1766 – 1826); zhotovil súbor dvanástich, mimoriadne presných máp Uhorska so štyridsaťtisíc zemepisnými názvami v latinčine, nemčine, maďarčine a slovenčine – už aj to bolo v tých časoch absolútne nezvyčajné

11. apríla
– pred sedemsto sedemdesiatimi piatimi rokmi pri rieke Slaná tatárske hordy chána Batu porazili armádu uhorského kráľa Bela IV. (1241)
– uplynulo päťdesiatpäť rokov od prvého koncertu Slovenského komorného orchestra Bohdana Warchala (1961); od tých čias bolo teleso stálym reprezentantom slovenského hudobného umenia na svetovej scéne

12. apríla
– stošesťdesiatpäť rokov, čo sa narodil Alexander Lombardini (1851 – 1897), ktorý sa napriek krátkemu životu stal najlepším životopiscom národných dejateľov a autorom ich bibliografií
– päťdesiatpäť rokov minulo, čo do vesmíru vyletel prvý človek, ruský kozmonaut Jurij Gagarin (1961)
– pred štyridsaťimi rokmi vyvrcholila u nás tzv. pookupačná normalizácia XV. zjazdom KSČ (1976); boli na ňom delegácie z osemdesiatich šiestich komunistických strán zo sveta, G. Husák nazval toto obdobie najúspešnejšou etapou vývoja našej republiky

– osemdesiatpäť rokov oslávi skladateľ Miroslav Bázlik

13. apríla
– štyridsaťpäť rokov od tragickej smrti vynikajúceho slovenského maliara a ilustrátora Ľubomira Kellenbergera (1921 – 1971)
– básnik a spisovateľ Igor Gallo (o. i. zbierky básní Spaľovanie, Prinavrátený čas, Pastorále, prózy s autobiografickými črtami Bosé nohy, Holuby nesú smrť, a i.), dlhoročný redaktor Kultúrneho života a kultúrnych rubrik denníkov Ľud a Nový čas má osemdesiat rokov

14. apríla
– deväťdesiat rokov od smrti literárneho historika a trnavského vydavateľa Františka Richarda Osvalda (1845 – 1926)

15. apríla
– štyristodeväťdesiat rokov, čo uhorský kráľ Ľudovít II. prenajal banskobystrické medné bane podnikateľovi Antonovi Fuggerovi (1526); v nasledujúcich rokoch sa prudko zvyšila ťažba medi a striebra a začala sa slávna história mesta a okolitých baní

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi vznikol v Modre Generálny biskupský úrad evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku (1951)
– dvadsaťpäť má slovenská modelka Adriana Čerňanová

(jč)